

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

R. Rägo
peatöimetaja

E. Ein, K. Grau, T. Grünthal, A.-T. Kliimann,
H. Kristal, E. Maddison, A. Palvadre,
K. Parts, J. Uluots,

A. Mägi
toimetuse sekretär

S I S U.

Artiklid:

Issajeff, V.: Komisjonääri kriminaalkohtulik vastutus	433
Jucum, H.: Märkmeid KKS eelnõu kohta. (Vastus hr. Mattole.)	444
Pälvadre, A.: Autoritaarne rahvariik ja Eesti uus põhiseadus	451

Arullusi.

Sepp, Peeter: Maapanga poolt avalikul sundmüügil müüdüd kinnisvara üleandmine ostjale	455
Priimägi, A.: Üleskutsed pärijate ja testamentide kinnitamise asjades	462
Priimägi, H.: Rahatrahvide asekaristustest	462
K. P.: Järe märkus	464

Riigikogu tegelus.

Riigikogu 1933. aasta novembrikuu tegeluse ülevaade	466
---	-----

Riigikohtu tegelus.

Üldkogu:

Millist aega tuleb lugeda Põhiseaduse muutmise seaduse II osa § 1 järgi sama seaduse rahvahääletusel vastuvõtmise momendiks?	467
--	-----

Administratiivosakond:

Kas impedimendid (hoonetealune ja õuemaa) käivad alevimaksu alla?	469
Kas üldhaigekassa alla kuuluva käitise töölised, kui selles käitises alaliselt töötavate tööliste arv hiljemini tõuseb üle 500, võivad üldse ilma kindlustusameti erilise loata eraldi haigekassat asutada?	469
Kas maavolikogu võib eraorganisatsioonidele laenu kindlustuseks garantiisid välja anda?	470
Keda tuleb lugeda „Riigi Teatajas“ nr. 155/156 — 1920 avaldatud seaduse nr. 320 § 17 ette nähtud ametkonna teenijate all?	470
Kas on õigus nõuda maksustamise ümberotsustamist uute asjaolude ilmsikstulekul ka rohkem kui kolme viimase aasta eest, kui on tegemist 1928. a. lisaärimaksuga ja kui uute asjaolude ilmsikstulekuni ja ümberotsustamise küsimuse ülesvõtmiseni on möödunud rohkem kui kolm aastat?	471
Kas käitise haigekassa alla arvamisel tuleb aluseks võtta teiste eriseaduste määrusi, nagu seaduse määrusi laste, alaealiste ja naiste töö kohta tööstusettevõttes, hoopis tähele panemata jättes Tööst. töö sead. § 257 nõudeid?	471

Komisjonääri kriminaalkohtulik vastutus.

V. Issajeff.

On enesestmõistetav, et komisjonäär langeb vastutusele kriminaalkohtu korras, kui ta näiteks soetab endale seadusvastast kasu võltsitud kuludokumentide varal või teadvalt valeandmeid sisaldavate aruannete esitamisega komitendile, või kui tema kasustab oma isiklikes äriasjus komitendilt kaupade ostmiseks saadud summad või komitendi ülesandel ja rahaga ostetud kaubad, andes need edasi pandiks oma võlausaldajaile, mille tagajärjel jäävad vastavad komisjoniülesanded teostamata.

Samuti ei tohiks kahelda, et komisjonäär ei kannaks kriminaalkohtulikku vastutust (välja arvatud erandjuhud, kus ta korrapäraselt ise esineb komisjonikauba ostjana), kui tema komisjonimüügil ostjalt vastuvõetud raha kulutab oma tarbeiks, jättes aruande tähtaja kätte jõudmisel saadaoleva summa komitendile tasumata. Sellele seisukohale asuski 1930. a. Tallinna-Haapsalu Rahukogu a/s. „Artos Limited“ juhi, Britannia kod. Swartridge'i süüteoasjas, jäädes hiljemini, nimelt E. Poolakese ja A. Uferi süüdistusasjas kindlaks sama seisukoha juurde, millega 11. märtsil 1932. a. ühines ka Kohtupalat.

Kuid meil Eestis komisjonäärade suhtes kujunenud üldine kohtupraktis põhineb vastupidisel vaatel, mille järgi sellised, s. o. komisjonikauba müügist saadud summade ära tarvitamise juhud ei võivat kuuluda kriminaalõiguse valda, osutudes üksnes endaga tsiviilõiguslikku vastutust kaasa toovaks „lepingumurdmiseks“, — nagu läheks mainitud raha üle komisjonääri omandusse ja komitendile jääks ainult vastav nõudeõigus komisjonääri vastu.

Säärane vaade ei ole kokkukõlas kehtiva õigusega. Kaubanduslikku komisjonilepingut käsitleva 1910. a. 21. aprilli seaduse järgi¹ on komisjonääri õiguslik seisukord küll kahe-

¹ Vt. VSKK 1910. a. nr. 69, art. 688, ning Vene Kaubandusseadustik, art. 54¹ jj.

paikne, sellel on kaks külge: üks — väline (vahekord müüja või ostjaga), teine — sisemine (vahekord komitendiga). Kuid ei või ju ometi komisjonikauba müügist saadud raha kuuluvuse küsimust teha sõltuvaks välisest küljest, mis selle küsimuse lahendamisel on täiesti tähtsusetu, vaid ainuüksi komitendi ja komisjonääri omavahelisist juriidilisist vahekordadest.

Mainitud raha ei kujuta endast midagi muud, kui ainult komitendile kuuluva vara uut vormi, mille see omandanud komisjonäärilt komitendi ülesandel teostatud tehingu tagajärjena, kuna omandiõiguse üleminekut komisjonäärile kuidagiviisi põhjustada ei suuda see asjaolu, et komisjonäär ei nimetanud ostjale tõelist kauba omanikku, vaid ise esines niisugusena *pro forma* — komisjonilepingu kohaselt. Tõepoolest — siin on tegemist puhtal kujul fiktsiooniga, mida ei saa võtta aluseks vaieldava küsimuse otsustamisel. Komisjonäär võib ikkagi etendada üksnes *quasi*-omaniku osa: 1910. a. 21. aprilli seaduse I osa art. 1 (Vene Kaubandusseadustiku § 54¹) kohaselt peab komisjonäär toimima komitendi arvel, kuna art. 17 järgi² jääb komisjonikauba omanikuks komitent, kusjuures viimase omandiõigus püsib ka komisjonääri või tema, komitendi, maksujõuetuse korral.

Sellest järeldubki loogilise paratamatusega, et mitte ainult komisjonikaubale, vaid ka selle müügist saadud rahale tuleb vaadata kui komitendilt komisjonäärile usaldatud varale³, olgugi et komitent oma õigusi raha suhtes tegelikult saab teostada täiel määral alles peale selle kättesaamist (või peale tema pangaarvele kandmist) komisjonäärilt. Raha üleminek komisjonääri omandusse müügitehingu realiseerimisel oleks

¹ Vrd. Vene Tsiviilseadustiku 1899. a. eelnõu art. 559; Saksa Kaubandusseadustiku (selles pole olemas Vene Kaubandussead. art. 17 täpsalt ühteminevat §-i) art. 392, mis kõlab järgmiselt: „Forderungen aus einem Geschäft, das der Kommissionär abgeschlossen, kann der Kommitent dem Schuldner gegenüber erst nach Abtretung geltend machen. Jedoch gelten solche Forderungen, auch wenn sie nicht abgetreten sind im Verhältnis zwischen dem Kommitenten und dem Kommissionären und dessen Gläubigern, als Forderungen des Kommitenten.“ Ungari Kaubandusseadustik § 374; Zürichi Tsiviilseadustiku art. 1628 ja 1634; Prantsuse Kaubandusseadustik §§ 574—576.

² Vrd. Staub, Kommentar zum Handelsgesetzbuch 1927. a., III köide, lk. 576, ning IV k., lk. 618 ja 633.

ju ometi mõeldav ainuüksi juhul, kui tema võiks toimida tahtega *rem sibi habendi*, kuna seadus just vastuoksa kohustab teda hoidma ostjalt vastuvõetud raha kui võõrast, komitendile kuuluvat vara. Pealegi tõestab tehtud järeldust kõige kindlamal kujul 1910. a. seaduse art. 19 teises osas leiduv määrus, mille järgi komisjonääri maksujõuetuse korral eraldatakse (komitendi vastaval nõudel) konkursitombust sellesse komisjonioperatsioonide alal laekunud rahasummad ja antakse need välja temale, komitendile, arvates ainult maha komisjonitasu ja muud komisjonääril saada olevad summad, mis loendatud sama sead. art. 21.

Mainitud järeldust ei lükka sugugi ümber 1910. a. seaduse art. 20, kui see määrab kindlaks, et komisjonäär vabaneb neist võlakohustisist (objazatelstva) komitendi vastu, mille puhul viimane on võtnud üle komisjonääri nõuded kolmandate isikute vastu. Käesoleva artikli süstemaatiline tõlgendamine, s. o. seoses eelmiste artiklitega, ei jäta ühtegi kahtlust, et siin on peetud silmas peamiselt juhtumeid, mil komisjonäär võtab enda peale erikokkuleppe alusel delkrederi vastutuse komitendi ees, või esineb ise komisjoni-kauba ostjana, sest seaduseandja ei võinud mingil viisil, satumata enesega vastuollu, mõelnud olla, nagu läheks müügi teostamisel ostjalt saadud raha komisjonääri omandusse ning nagu võtaks selle asemel komisjonäär endale komitendile kaubahinnana väljamaksmise kohustise.

Komisjonääri kriminaalkohtuliku vastutuse üle ei saa jõuda täiel määral selgusele komisjonääri kui voliniku juriidilise iseloomu tundmiseta, millesse kriminaalõiguslikult seisukohalt koondubki kogu küsimuse raskuspunkt. Et komisjonäär osutub komitendi volinikuks, olgugi ka volinikuks *sui generis*, kuivõrra ta harilikest volinikest erinevalt ei teosta vastavaid tehinguid komitendi, vaid enese nimel, nähtub 1910. a. 21. apr. seaduse eespool-tähendatud ja teiste artiklite (näit. art. 3, 5, 12, 18) sisust, eriti viimaste kõrvuti-seadmisel BES §§ 4375, 4382, 4389—4391-ga⁴. Komisjonääri

⁴ Vt. J. V. Aleksandrovski kommenteeritud 1910. a. seaduse väljaanne samast aastast lk. 46, 48, 51, 85; Vene Tsiviilseadustiku 1899. a. eelnõu V r. III k., peatükk 13, pealkirjaga „Komisjonileping“, lk. 148—151; Dobrovolski, A., Ustav trgovõi, 1914. a. väljaanne, lk. 122, 136, 149,

kui voliniku iseloom ilmneb kujukalt muu seas tema kohustis teotseda komitendi arvel, käies täpsalt viimaselt antud juhtnõõride järgi, ning esitada komitendile aruandeid (kohe peale tehingute teostamist, kui teisiti pole kokku lepitud), andes viimasele ühes aruannetega üle kõik, mis ta omandab komisjonilepingu alusel, isegi need komitendi poolt kindlaksmääratud kaubahinda ületavad kasud, mis saadud tema, komisjonääri, erilise oskuse ja hoolsuse saavutisena.

Komisjonääri juriidilise seisukorra väline külg, tema esinemine niihästi kaubamüüja või -ostja ees, kui ka kohtuis eseseisva kontrahendina, varjab komisjonivahekordade tõelist tuuma. Ei tohi unustada, et kui kaubanduslikud vahtalitajad või agendid, olenevalt arenenud ärielu keerulisusest, kokkuleppel ülesande tegijaga, hakkasid sõlmima ostumüügi lepinguid omal nimel ja võtma endile protsessuaalsete funktsioonide täitmist neist lepinguist tekkinud nõudeasjus niisamuti omal nimel, see oli tingitud ainuüksi operatsioonide hõlbustamise vajadusest juhtudel, kus viimased tuli toimetada väljaspool komitendi asukohta, vahel isegi välisriigis.

Seesuguseid ülesandeid, mis moodustavad ühe osa komisjonääri komitendilt pandavast „mandaadist“ — BES terminoloogia järgi — täidab tema kõigepealt tal lasuva kohustisena. Kõik, mis komisjonäär üldse võtab ette enda nimel komisjonilepingu piires, teeb ta ühtlasi seaduse nõuete kohaselt komitendi, mitte aga enese kasuks. Tema selja taga seisab kogu aeg komitent komisjoniäri tõelise peremehena. Ka müügi teostamisel, saades kohe kaubahinna kätte, või raha sissenõudmisel kohtu teel peab komisjonäär toimima ainuüksi võõra isiku — komitendi huves ja tahtega saadaolevad väärtused võtta enda valdusse üksnes edasiandmiseks komitendile. Järelikult, kui ta need väärtused, mis ta oli kohustatud andma üle komitendile, kasustab ära oma isiklikes huves, kurjasti tarvitades komitendi usaldust tema vastu, nii et see aruande esitamise tähtajal saadaolevast rahast ilma jääb, tuleb tema, komisjonäär, lugeda võõra vara raiskajaks.

152; BES, Bukovski väljaanne, lk. 1927; Zvingmann, V., Civilrechtliche Entscheidungen der Riga'schen Stadtgerichte, IV köide, lk. 406, nr. 652.

Komisjonioperatsioonid etendavad juba kauemat aega ärielus, eriti väliskaubanduses, õige tähtsat osa. Neid teostavad enamasti isikud, kel olemas iseseisvad kaubanduslikud ettevõtted, kusjuures on harilikuks nähtuseks, et kaupmees-komisjonäär segab ühte oma isikliku äri sissetulekud ja komisjonikaupade müügist saadud rahasummad. Säärastel juhtudel saab komisjonäär küll rahaliste väärtuste kogumassi kaasomanikuks⁵. Kui ta aga sellest massist tarvitab ära temale mittekuuluvat osa ning hiljemini selgub, et tal puudub küllaldane ekvivalent komitendile kuuluva summa väljamaksmiseks, on ta niisamuti süüdi võõra vara raiskamises. Pealegi järeldeb 1910. a. seaduse §§ 1, 17 ja 19 kahtlemata, et komisjonäär on kohustatud hoidma komisjoni alal laekuvaid summasid, maha arvatud temal enesel saadaolev osa, täiesti lahus isikliku äri sissetulekuist. Kuid et seadus sellekohast ettekirjutust otseselt ei sisalda, kannab ettevaatlik komitent kuritarvituste ärahoidmiseks hoolt vastava punkti komisjonääriga sõlmitavasse lepingusse mahutamise eest, kohustades komisjonääri isegi mainitud summasid paigutama krediitasutisse komitendi isiklikule arvele.

1910. a. 21. apr. seaduse peallikaks osutub oma kõrge teadusliku väärtuse poolest kuulsa Vene Tsiviilseadustiku 1899. a. eelnõu, mispärast poleks ühtlasi ülearune selle V r. III k. 13. peatüki juurde kuuluvast redaktsioonikomisjoni seletuskirjast⁶ siinkohal esitada järgmised küsimusse puutuvad väited: „See asjaolu, et komisjonäär on kohustatud teostama tehinguid enda nimel, moodustab komisjonilepingu individualiseeriva erijoone, mis loob asjaosaliste omapärased suhted, samuti komisjonääri isesuguse seisukorra, mis mitmes suhtes erineb hariliku voliniku omast. See komisjonääri seisukorra iseärasus avaldub selles, et ta esineb kahes osas: komitendi suhtes on ta selle huves ja kasuks teotsev volinik, kolmandate isikute suhtes aga iseseisev pool. Sõlmides lepinguid, võtab komisjonäär enesele kohustisi ja omab õigusi isiklikul nimel, kuid mitte enda, vaid komitendi jaoks, nii et komisjonäär on üksnes vormiliselt õiguste ja kohustiste kandjaks, kuna materiaalselt need õigused kuuluvad

⁵ Vt. Staub, op. cit., IV köide, lk. 638.

⁶ Vt. Vene Tsiviilseadustiku 1899. a. eelnõu, lk. 148—149.

algusest peale komitendile, kellele niisamuti peab langema vastutus komisjonäärilt enese peale võetud kohustiste eest⁷... Komisjonäär toimib temale komitendi poolt antud ülesande alusel, mille sisu määrab tema õigused ja kohustised komitendi vastu. Järelkult niipalju kui see puudutab komisjonääri ja komitendi omavahelisi vahekordi, on esimesel neist olemas samad omadused nagu harilikulgi volinikul. Mitmes muus suhtes erineb aga komisjonäär tunduvalt volinikust, sest viimane ei teotse mitte ainult volitaja arvel, vaid ka nimel, luues otseseid lepingulisi vahekordi volitaja ja kolmandate isikute vahel... Esinedes komitendi suhtes volinikuna, komisjonäär teotseb komitendilt saadud ülesande piires, kusjuures ta neist piirest üleastumiste eest kannab vastutust komitendi ees nagu iga volinikki...“

Nii siis tuleb jõuda lõpptulemusele, et kõigil juhtudel, kus komisjonäär komisjonikaubaga või selle müügist saadud rahaga ümber käib kuritahtlikult, nagu kuuluksid need temale isiklikult, jättes enda kohused komitendi vastu tähtajaks täitmata, peab ta langema vastutusele kriminaalkohtu korras kui komitendi volinik.

Kuid arusaadavalt saab komisjonääri kriminaalkohtuliku vastutuse küsimus teissuguse lahenduse juhul, kus täielik usaldus tema vastu ei ole küllalt põhjendatud, komitendi aga jätab vajalikud ettevaatusabinõud tarvitusele võtmata, lastes komisjonääril enesel 1910. a. seaduse art. 14 ja 15 ette nähtud korras esineda ostjana ja saada komisjonikauba omanikuks selle asemel et keelata komisjonäärile säärast esinemist, milleks teda õigustab art. 14. (Kauba komisjonääri omandusse üleminek toimub niisugustel juhtudel tema vastava teadaande ärasaatmise momendil, kui ainult teadaanne on jõudnud komitendi kätte ja viimase ülesanne nägi ette maksu ajatamist.)

Raske on üldse mainitud artikleid kokkukõlastada sama seaduse art. 5 ja 17 väljendatud seadusandja põhimõttelise seisukohaga, rääkimata sellest, et nad loovad õige soodsa pinna kuritarvitusele. Igatahes ei saa aga öelda, et komisjonääri kriminaalõiguslik vastutus langeks kõnesolevail juhtu-

⁷ Vrd. Fr. Mentzel, Reichskonkursordnung (1928. a. väljaanne), lk. 225—227.

del hoopis ära. 1910. a. 21. aprilli seaduse art. 14 ja 15 sisu analüüsimisel tuleb nimelt jõuda otsusele, et komisjonääri ostjana (või müüjana) esinemise õiguse eeldusiks⁸ on: 1) komisjonääri selgel kujul väljendatud tahe võtta endale komisjoniülesande vahenditu täitmine, s. o. figureerida komisjonikauba ostjana, kui temale oli tehtud ülesandeks müüa, või müüjana — kui ta pidi ostma (tehingu teostamise teadaanne ostja või müüja nimetamiseta ei ole küllaldane, sest art. 15 selgub, et seesugustel juhtudel komitent on ainult õigustatud, mitte aga kohustatud komisjonääri ennast lugema ostjaks või müüjaks); 2) börsi- või turuhinna olemasolu sel päeval, mil teadaanne ära saadeti ja 3) komitendi keelu puudumine (juhul, kus komitendi vastav korraldus saabub komisjonääri kätte õigel ajal, s. o. enne kui viimane jõuab oma teadaande saata komitendile, pole tema, komisjonäär, enam õigustatud esinema ostjana või müüjana).

Järelikult võib ühe või teise eelduse puudumisel komitent keelduda komisjonääri komisjonikauba ostjaks tunnistamast, kusjuures komisjonäär langeb kriminaalkohtulikule vastutusele, kui kaubahinna mittemaksmise puhul selgub, et ta komisjonivara on kuritahtlikult omandanud.

Aga isegi siis, kui komisjonäär kasustab ostjana esinemise õigust seaduslike takistuste puudumisel, võib ta kanda vastutust kriminaalkohtu korras, mis mõeldav juhtudel, kui asjaoludest tema kuritahtlus on kahtlemata selge ja järeldada tuleb, et see esinemine osutus üksnes komisjonivara raiskamise varjamise võtteks (näiteks tuleb ilmsiks, et juba enne komitendile teadaande ärasaatmist on komisjonikaup müüdud ja saadud raha ära tarvitatud komisjonääri poolt, kes tegelikult on maksujõuetu ja kel mingit varandust olemas pole).

Ka enne 1910. a. valitsenud olukord poleks nähtavasti võinud põhjustada vaadet, nagu kuuluks komisjonikauba müügil saadud raha komisjonäärile, sest toleaeagne Vene seadusandlus asetas komisjonääri hariliku kaubandusliku volinikuga ühele tasemele (mis seisukoht on muu seas leidnud väljenduse NS § 1193), kuna Vene kohtupraktis omakorda, kõrvaldades vastuolud puudulikest seadusist, oli juba jõudnud luua täiesti õige kaubandustabadele ja Lääne-

⁸ Vrd. Staub, op. cit., IV. k., lk. 659—663 ja 712—721.

Euroopa seadusandluses fikseeritud mõistele vastava kujutluse komisjonäärast ning välja töötada kindlad juhtnõõrid, mis üldiselt ühtuvad 1910. a. 21. apr. seaduse kõige olulisemate määrustega⁹.

Seepärast tundubki muu seas võõrastavana tõsiasi, et end. Moskva ülikooli prof. G. Šeršenevitš, olgugi enne 1910. a. koostatud õpperaamatus „Kurs trgovogo prava“ (vt. Glückmanni 1924. a. väljaanne II k., lk. 222—223) pooldab eespool-tähendatud vaadet, väites, et komisjonikaup pidavat minema üle komisjonääri kui enda nimel teotseva iseseisva kontrahendi omandusse, olgugi ainult üheks silmapilguks, vastasel korral tehing ei saaks üldse teostuda, sest võõrast asja ei tohi müüa; omandiõiguse üleminek komisjonäärile langevat ühte kauba ostjale üleandmise momendiga.

Veelgi suuremal määral tuleb aga imestuda sel puhul, et end. Odessa ülikooli prof. A. F. Fedorov peale 1910. a. seaduse jõustumist, nimelt 1911. a. trükkis ilmunud kaubandusõiguse kursuses (vt. lk. 753) on leidnud võimalikuks ühineda sama vaatega, kusjuures, toetudes end. Vene Senati IV dep. 1878/1879, 1892/1914 ja 1894/351 vananenud seletussile, ta lausub sõna-sõnalt järgmist: „Peredannõe dlja prodaži tovarõ stšitajutsja sobstvennostju kommitenta vplot do momenta prodaži tovara kommissjonom, tolko s etago momenta tovar perehodit v sobstvennost kommissjonomera i kommitent vmesto veštšnavo svjazannago s pravom raspordjaženija tovarom sohranjajet za soboju liš pravo na tsenu tovara, podležaštšeje obštšemu porjadku trebovanii po objazatelstvam... Verneje bõlo bõ stat na totšku zrenija, tšto tovar perehodit v sobstvennost kommissjonomera liš v moment realizatsii (v smõsle peredatši tovara) odnosjaštšeisja sjuda zdelki, tak kak v suštšnosti tolko v etot moment prodavets dolžen obladat pravom sobstvennosti na prodavajemõi predmet.“ Toodud väidete kohta tuleks veel tähendada, et säärase kunstliku, s. o. omandiõiguse komisjonäärile üheks silmapilguks ülemineku konstruktsiooni järgi pole igatahes olemas mingit vajadust, sest komitendi omandiõiguse üleandmist ostjale õigustab ju komisjonääri komitendilt saadud mandaat.

Meie senist kohtupraksist komisjonääri kriminaalkohtu-

⁹ Vt. Vene Tsiviilseadustiku 1889. a. eelnõu redaktsioonikomisjoni seletuskiri lk. 142 ja 146—147.

liku vastuse küsimuses ongi võib-olla mõjustanud mainitud teadusmeeste arvamused. Teatavat osa selle praktilise suuna määramisel võis aga veel etendada ettekanne, mille end. Vene riiginõukogu erikomisjon peale kaubandus- ja tööstusministeeriumis väljatöötatud 1910. a. 21. apr. seaduse eelnõu läbivaatamist esitas sama riiginõukogu üldkoosolekule. Nimetatud erikomisjoni algatusel võeti muu seas eelnõusse niihästi art. 17 komisjonikauba komiteendi omanduseks jäämise kohta, kui ka art. 19, mille järgi 1) komiteent on õigustatud taotlema kohtu teel temale komisjonääri poolt komisjonilepingu alusel kolmandalt isikuilt omandatud nõudeõiguste üleandmist, kusjuures see õigus jääb komiteendile ka komisjonääri maksujõuetuks kuulutamise korral, ning 2) peale tähendatud nõudmiste eraldamiseks veel konkursitombust sellesse pärast komisjonääri maksujõuetuks tunnustamist komisjoni alal laekunud summad ja antakse viimased üle komiteendile¹⁰.

Eelnõu täiendamise puhul art. 19-ga nimetatud erikomisjon tähendab muu seas järgmist:

„... komiteendi omandiõiguse tunnustamisel komisjonikaupade suhtes ei saa ühtlasi eitada, et temale ei kuuluks õigus soovi korral võtta üle komisjonäärilt enda nimel, kuid komiteendi arvel sõlmitud lepinguist tekkinud nõudeõigused. Selleks, et komiteent saaks teostada neid õigusi, ja arvestades võimalusi, kus komisjonäär keeldub viimaseid üle andmast vabatahtlikult, erikomisjon leidiski otstarbekohase olevat täiendada eelnõu erimäärusega seesuguse komiteendile kuuluva õiguse kohta, mis peab talle jääma ka komisjonääri maksujõuetuks tunnustamise korral. Sel juhul osutuvad mainitud nõudmiste objektideks summad, mis on saada komiteendi, mitte aga komisjonääri päralt olevate kaupade eest, ning komiteendi arvel sõlmitud lepingute alusel. Järelikult ei või konkursitomp rikastuda mainitud nõudeõiguste arvel, vaid viimased tuleb konkursitombust eraldada ja anda üle komiteendile. Tõepoolest, määrates kindlaks, et komiteendile kuuluv komisjonivara eraldatakse konkursitombust ja antakse välja temale, komiteendile, seadusandja peab

¹⁰ Vrd. TKS, § 1899, lisa § 21.

ühtlasi nägema ette juhtumeid, kus eraldamisnõude esitamisel selgub, et see vara konkursitombus puudub, olles läinud üle kolmandate isikute käsustusse. Kui tähendatud vara on müüdnud ja selle eest saadaolnud raha tasunud komisjonäärile enne viimase maksujõuetuks tunnistamist, siis komisjonäär saab komitendi võlgnikuks ning võib kasustada üksnes konkursikreditori õigusi. Sel juhul, kui enne komisjonääri maksujõuetust viimane ei saanud veel ostjalt kaubahinda sularahas kätte, omandades mingisugused nõudmised ostja enese või kolmandate isikute vastu, tuleb komitendile, kes õigustatud taotlema komisjonikauba eraldamist, anda õigus selle asemel saada raha ostjalt, ehk, teiste sõnadega, taotella vastava nõude temale, komitendile, üleandmist. Kui aga laekuvad mingisugused summad komisjonikauba eest peale komisjonääri maksujõuetuks tunnistamist, siis tuleb need niisamuti eraldada konkursitombust ja anda üle komitendile, sest vastasel korral rikastuks see tomp seadusliku aluseta isiku (komitendi) kahjuks, kel õigus nõuda komisjonivara eraldamist. Komitendi õigust nõuda temale komisjonääri poolt komisjoni-tehingute teostamisel omandatud nõudmiste üleandmist ja komisjonikauba eest saadud rahasummade eraldamist konkursitombust tunnustatakse peaaegu kõigis Lääne-Euroopa kaubandusseadustikes¹¹..“

Endise Vene riiginõukogu erikomisjoni tsiteeritud motiivide puhul peab kõigepealt tähendama, et 1910. a. sead. art. 19 esimese osa määrus komitendi õiguste kohta taotella komisjonääri poolt omandatud nõudmiste üleandmist temale, komitendile, tundub õieti üleliigsena, sest kui kaup jääb komitendi omanduseks ja komisjonäär on kohustatud andma üle komitendile üldse kõik, mis ta omandab komisjonilepingu alusel, siis seisab ühes sellega väljaspool kahtlust komitendi õigus nõuda kohtu teel vastavate väärtuste ja tähendatud nõudeõiguste temale üleandmist¹². Erikomisjoni põhististe järgi otsustades taheti käesoleva täienduse eelnõusse mahutamise eriti rõhutada, et komitent pole kohustatud võtma vastu komisjonäärilt kaubahinnana sääraseid nõudmisi kol-

¹¹ Vt. J. V. Aleksandrovski ja M. Milleri Seadus kaubandusliku komisjonilepingu kohta, lk. 90—93. (1910. a. väljaanne.)

¹² Vt. BES § 3462.

mandate isikute vastu. Kuid vaevalt saab erikomisjoni vaadet, nagu võiks komitent selles suhtes talitada oma näengu järgi, pidada õigeks. Küll on mõeldav, et näiteks komisjonäär mandaadi või volituse piirest üleastumisel võtab ostjalt kaubahinnana vastu sularaha asemel vekslid. Teiselt poolt jäävad aga ka lahtiseks võimalused, kus vekslite vastuvõtmisel komisjonäär toimib ülesande kohaselt. Niisugustel juhtudel peab komitent kahtlemata komisjonäärilt esitatud vekslid võtma üle, kui ainult komisjonäär polnud enese peale võtnud erilist vastutust ostja eest (delkredere), ega näidanud hoolimatust, mille tagajärjel vekslid osutuvad mitterealiseeritavaks. 1910. a. seaduse art. 19 esimene osa võiks muu seas tekitada arvamuse, nagu kannaks komisjonäär ainult tsiviilõiguslikku vastutust, kui ta keeldub komisjonilepingu alusel omandatud nõudeõigusi üle andmast komitendile. Sellest võib aga, mõis- tagi, olla jutt üksnes juhtudel, kus säärane keeldumine ei ole tingitud võõra vara omandamisele sihitud kuritahtlusest, vaid muudest põhjustest.

Erilist tähelepanu väärib arusaadavalt riiginõukogu komisjoni tähendus, et komisjonäär saab komitendi võlgnikuks, ning et komitent võib kasustada ainult konkursikreditori õigusi, kui enne komisjonääri maksujõuetuks tunnistamist ostja oli viimasele komisjonikauba hinna välja maksnud sularahas. See reegel¹³ võibki kutsuda esile arusaamatusi, andes põhjusi järelduse tegemiseks, et müügi teostamisel, mil komisjonikauba omanikuks saab ostja, viimaselt kauba eest tasutud raha minevat üle komisjonääri omandusse ja komitent selle asemel omavat ekvivalendina vastavat nõudeõigust komisjonääri vastu.

Kuid, nagu juba tähendatud eespool, selline võimalus tuleb lugeda täiesti kõrvaldatuks, välja arvatud erandjuhud, kus komisjonäär esineb ise komisjonikauba ostjana¹⁴. On õige, et komisjonäär saab komitendi „võlgnikuks“, kui ta ostjalt vastuvõetud raha kasustab isiklikes huves, kuid selliseil juhtudel moodustab võlvahekorra aluse mitte ainult komisjonilepingu rikkumine, vaid ka toimepandud kuritegu, tekib *obligatio ex delicto*. Mainitud, s. o. komitendi kui kon-

¹³ Vt. muu seas I. Tjutrjumov, Konkursnoe pravo (Gutmanni 1931. a. väljaanne), lk. 199—200, ja V. Isatšenko, Graždanskii protsess, I k. (1915. a. väljaanne), lk. 520.

¹⁴ Vt. TKS § 1899, lisa § 12.

kursikreeditori õigusse puutuv reegel on võetud 9. juulil 1899. a. Baltimaades kehtima pandud Ajutistesse määrustesse maksujõuetuse asjade menetluse kohta (VSKK 1899. a., nr. 78)¹⁵ ja leidub muu seas TKS § 1899 lisa § 21 p. 3. See § käib aga üldse kõigi samade määruste § 20-s tähendatud isikute kohta, kes õigustatud nõudma konkursitompu mittekuuluvate asjade eraldamist, s. o. maksujõuetu võlgniku käes mingil õiguslikul alusel — hoiul, rendil, pandina jne. olevate esemete omanikud¹⁶.

Nii siis ei saa käesolev reegel mingil viisil puudutada komisjonääri kriminaalkohtuliku vastutuse probleemi, mis kerkib üles juhtudel, kus ta komisjonikauba eest saadud raha kuritahtlikult on ära tarvitanud ja selle tagajärjel komitent tähtajal kaubahinda kätte ei saanud. „Eraldamisõiguse“ objektideks osutuvad ju ometi üksnes seesugused esemed, mis konkursitombus olemas või võivad sellesse sattuda, kuna säärane võimalus komisjonäärilt äratarvitatud summade suhtes pole mõeldav. On aga iseküsimus, kas põhimõttelisest ja vormilisest küljest oleks mainitud reegli kohaldamine komitendi suhtes õige juhtudel, kus komisjonääri poolt enese juures korrapäraselt teistest summadest lahus hoitud raha, mis saadud komisjonimüügil ostjalt, on alles. Säärastel juhtudel komitent peab saama rahulduse väljaspool konkursikorda, s. o. raha tuleb temale anda välja, sest tombu rikastumine komitendi arvel on lubamatu (vt. TKS § 1899 lisa § 18).

Märkmeid KKS eelnõu kohta.

(Vastus hr. Mattole¹.)

H. Jucum.

KKS eelnõu juurde lisatud seletuskirjast nähtub, et 29. IV 1930 määrusega kohtu- ja siseminister moodustas

¹⁵ 1889. a. ajutiste määruste allikaks on olnud peaasjalikult Saksa riigi konkursiõigus (vrd. Fr. Mentzel, Kommentar zur Reichskonkursordnung, 1928. a. väljaanne).

¹⁶ Vt. 1899. a. 9. juuli ajutiste määruste juurde kuuluv seletuskiri lk. 31. (A. Gassmann ja A. Nolcken, Položenija o preobrazovanii, sudebnoi tšasti i krestjanskih prisutsvenõh mest v pribaltiskih guberniah, 1890. a. väljaanne, lk. 290.)

¹ Vt. „Õigus“ nr. 5 — 1933.

kolmeliikmelise komisjoni ja tegi viimasele ülesandeks välja töötada KKS eelnõu kehtiva KKS-e alusel, kusjuures leha ainult järgmised muudatused: 1) mis on tingitud Põhiseadusest, samuti ka kohtuasutiste, protsessi- ja teiste seaduste kodifitseerimata muudatustest; 2) mis on tingitud Kriminaalseadustiku (KrS) kehtimapanekust; 3) need hädavajalised muudatused, mis on tingitud kohtupraktisest; 4) muud väiksemad edasilükkamatud parandused, mis komisjoni arvates tarvilikud; ja 5) hiljemini täiendavalt tegi minister komisjonile veel ülesandeks eelnõu koostamisel legaliseerida tegelikult kujunenud politseiavandus ja ette näha nn. fakultatiivne kohtu alla andmise kamber, tähendab, kohtu kontrolli süüaluse kaebusel süüdistusakti kohta. Seletuskirja järgi tuleb vaadata käesolevale eelnõule kui kehtiva KKS-e eestistamisele, mille juures on tehtud ainult täiendusi ja parandusi (Seletusk., lk. 155). Tekivad küsimused: missuguse määrusepunkti alla tuleb viia süüteoasjade lõpetamine ja peatamine prokuratuuri ja kohtu-uurija poolt? tsiviilõiguslike eelmõisteküsimuste mittetunnustamine kriminaalkohtu poolt? hageja õiguste piiramine? uurimise politseiametnike peale pänemine? jne. Väiksemate edasilükkamatute paranduste ja hädavajaliste muudatuste hulka neid arvata ei saa, sest osalt on nendega riivatud kehtiva KKS-e põhimõtted.

Kehtiva KKS-e §§ 1, 2, 5, 16, 17, 18, 27 ja teistes on tarvitatud terminit „kohtulik jälitamine“ (sudebnoje presledovanije), kuna eelnõu vastavasse paragraafesse on jäetud see termin ainult neljal juhul, nimelt §§ 1, 2, 20 ja 21 ning hr. Matto seletuse järgi §§ 2, 20 ja 21 ainult ekslikult termini „kriminaaljälitamine“ asemel. Hr. Matto leiab, et viimane termin on üldmõiste, mille all tuleb mõista kogu menetluse kestust andmete kogumisest kohtuotsuse täitmiseni, ja kriminaalkohtulik jälitamine on ikkagi kriminaaljälitamine, kuid algab ainult süüaluse kohtu alla andmise momendist. Kui see nii on, siis loogiline järeldus sellest oleks termini „kriminaaljälitamine“ ainutarvitamine.

Eelnõu § 17 (kehtiva KKS § 16) loomisel nähtavasti pole arvestatud termini „kohtulik jälitamine“ mõistet, nagu selgub hr. Matto vastumärkmeist. „Ei või algatada kriminaaljälitamist ja algatatud jälitamine kuulub lõpetamisele: 1) süüaluse surma tõttu; 2) KrS § 69 pp. 1 ja 2 ette nähtud aegumise tõttu; 3) süüaluse leppimise tõttu kannatanuga ja enne kohtu-

otsuse seadusjõusse astumist asetleidnud kannatanu surma tõttu erasuüdistusasjus, tähendab asjus, mida võib lõpetada leppimise teel.“ Ei või vist kahtlust olla, väidab hr. Matto, et see eeskiri ei käi mitte ainult sisulise kohtumenetluse algatamise ja lõpetamise kohta, vaid ka avanduse ja uurimise algatamise ja lõpetamise kohta.

Selle §-i teksti järgi konstaabel peab loobuma avanduse toimetamisest süüteo aegumise korral. Ja hr. Matto õieti tähendab, et kui § 17 tarvitada terminit „kohtulik jälitamine“, siis ei sisaldaks ta sõnaselgesti keeldu avanduse ja uurimise toimetamiseks, vaid ainult kohtu alla andmiseks. Seega oleneb § 17 sisu tuum just sellest, missugust terminit on tarvitatud. Küsimuse selgitamiseks esitan järgmise näite: asunik A. teatab 1. IV 1932. kohalikule konstaablile, et 1. III 1929 varastati tema õuest tööriistad 100 krooni väärtuses ja praegu ta kahtlustab selles varguses B-d, kelle juures olevat nähtud osa temalt varastatud riistu. — KrS § 548 l. 1 järgi karistatakse süüdlast võõra vallasvara riisumises omastamise sihiga, kui selle vara väärtus ei ületa 1000 krooni, vangimajaga mitte üle 1 aasta. Vastavalt sellele karistusele § 548 l. 1 ette nähtud vargus aegub § 69 p. 1 järgi 3 aasta jooksul, arvates süüteo kordasaatmise päevast. Seega teadaanne on tehtud konstaablile peale aegumistähtaja möödumist.

Hr. Mattol ei teki kahtlust, et konstaabel peab loobuma avanduse algatamisest A. teadaande põhjal süüteo aegumise tõttu eelnõu § 17 põhjal. Julgen väita, et konstaabel on kohustatud viibimata avandusele asuma eelnõu § 53 põhjal. Jättes kõrvale konstaabli kohuse kannatanule abiks olla temalt varastatud vara ülesleidmises, leian, et KrS § 69 järgi oleneb aegumise tähtaeg karistusest, mis ähvardab süüdlast, mispärast konstaabel peab samme astuma süüdlase kindlaks-tegemiseks. Kui peaks selguma, et varguse on toime pannud B. ning et viimane juba enne seda vargust kahel korral on kandnud karistuse varguste või sarnaste süütegude eest, siis ähvardaks teda KrS § 553 järgi § 548 l. 1 ette nähtud varguse eest vangimaja mitte üle 3 aasta. Vastavalt sellele karistusele oleks B. kohta KrS § 69 p. 1. järgi aegumistähtaeg 5-aastane. Kui avandusel selguks, et varguse on toime pannud keegi teine karistamata isik ning et varastatud tööriistad olid A-le hädatarvilikud oma perekonna ülalpidamiseks, siis

ähvardaks süüdlast KrS § 548 l. 2 järgi vangimaja 2 aastani; vastavalt sellele karistusele oleks aegumistähtaeg § 69 p. 1 järgi niisamuti 5-aastane. Arvan, et esitatud väited kinnitavad, et eelnõu § 17 tekstis termin „kriminaaljälitamine“ pole kohaldatav. Sedasama peab ütleva ka süüaluse surma kohta, sest kahtlustatu pole veel süüalune, s. o. isik, kes käesoleva eelnõuga määratud korras on süüalusena vastutusele võetud. Süüaluse surm ei vabasta vastutusest tema kaasaitajaid ja varjajaid. Kohtulikust jälitamisest aga võib loobuda eelnõu § 17 loendatud põhjustel ainult kohus, sest temale esitatud materjalist peab selguma, kas tähendatud põhjused on olemas; kohus ainult võib kohtuliku jälitamise lõpetada, kui süüaluse surm või erasüüdistusasjus poolte leppimine või kannatanu surm on aset leidnud peale kohtuliku jälitamise algatamist. Põhiseaduse § 68 järgi kuulub süüteoasjade otsustamine ainult kohtutele. Otsustamise mõiste alla kuulub ka süüteoasjade lõpetamine ja peatamine. Seevastu ei saa tugineda kehtiva KKS § 277-le, mille esimesed sõnad on järgmised: eeluurimise toimetuste lõpetamine kuulub ainult kohtule. Avanduse ja uurimise ülesanne aga seisab selles, et selitada neid asjaolusid, mille põhjal kohtule avaneb võimalus asja edaspidise käigu üle otsustada. See põhimõte, mis punase niidina käib läbi kehtivast KKS-st, on oluliselt riivatud eelnõu §§ 17, 69, 77 ja teistega.

Möödaminevalt tahaksin veel peatuda § 17 p. 3-l. Siin on uudisena ette nähtud kohtuliku jälitamise lõpetamise põhjuseks kannatanu surm enne kohtuotsuse seadusjõusse astumist sel põhjusel, et poolte leppimine on võimalik otsuse seadusjõusse astumiseni. Kas ei tuleks ka siin erasüüdistaja huve arvestada, näit. laimuprotsessides, kus esimeses kohtuastmes lepituskatse on tehtud, kuid ei läinud korda, ja praeguse § 17 p. 3 teksti järgi erasüüdistaja rehabiliteerimine on võimatu tema surma puhul enne otsuse jõustumist. Kas ei saaks p. 3 nii redigeerida: „erasüüdistuse asjus, mida võib lõpetada leppimise teel, süüaluse leppimise tõttu kannatanuga, kui ka kannatanu surma tõttu, kui süüdimõistetud on esitanud tähtaja jooksul apellatsioon- või kassatsioonkaebuse, mida kannatanu surma puhul arutada ei saa.“ Kui jääks püsima praegune tekst, siis tuleks asi ära lõpetada ka neil korral, kui süüdimõistetud on rahule jäänud kohtuotsusega või kui tema kassatsioonkaebus on tagajärjeta jae-

tud, pärast aga ilmsiks tuleb, et erasüüdistaja on surnud enne kohtuotsuse seadusjõusse astumist.

Ohtrasti tarvitatakse eelnõus terminit „kriminaaljälitamise algamise ja jätkamise seaduslikud takistused“, kuid selle termini mõiste pole tähendatud eelnõus. Seadused koostatakse ja avaldatakse kodanikkude jaoks seletuskirjadeta ja seepärast iga kodanik võib arvestada ainult seaduse teksti ja selles väljendatud mõtteid. Juriidilised terminid peavad olema kindlad ja selged. Seletuskirjast (lk. 188) nähtub, et kõnesoleva termini all on mõeldud: 1) § 17 ette nähtud kriminaaljälitamise lõpetamise ja § 25 ette nähtud kriminaaljälitamise peatamise põhjusi, ja 2) kõiki teisi protsessiseaduses ette nähtud takistusi kriminaaljälitamise algamiseks, näiteks süüteoist kannatanu kaebuse puudumine erasüüdistuse korras jälitamisele kuulavas asjas, teatud administratiiv-asutise algatuse puudumine, kui see on seaduse juhatusel nõutav jne. Hr. Matto vastumärkmeis aga öeldakse, et nende takistuste all mõeldakse peasjalikult just eelnõu §§ 17, 20 ja 21 loendatud asjaolusid.

Hr. Matto väidab, et eelnõu § 3 tekst on eeskujulikult koostatud ega jäta mingit kahtlust selles, et süüdistamise õigus jaoskonnakohtule alluvais asjus kuulub kannatanule ja politseile, ja nad võivad seda õigust kõrvuti kasutada. Mispärast ei saa siis sisse võtta sõna „kõrvuti“ seaduse teksti? Näiteks „jaoskonnakohtule alluvais asjus kuulub süüdistamise õigus eraisikule, kes süüteoist vahenditult kannatanud, ja politseile kõrvuti, ning...“ Seletuskirjast (lk. 164) nähtub, et eelnõu loojad on eksiarvamusel selle suhtes, et kehtiva KKS § 3 räägib „eriseadustest“. Tekst käib järgmiselt: „Rahukohtutele alluvais kriminaalasjus kuulub süüdistamise õigus kohtu ees süütegudest kannatanud eraisikuile, kui ka politseilistele ja teistele administratiivvõimudele, seadusega (s. o. KKS-ga) tõmmatud piirides,“ ning klambrites on juurde lisatud §§ 42 p. 3 ja 49. Viimane § kohustab politseid ja teisi administratiivvõime kirjalikult teatama rahukohtunikule kõigist süütegudest, mis kuuluvad jälitamisele kannatanu kaebuseta ning on avastatud nende poolt oma ametpiirkonnas. Selles kirjalikus teadaandes nad peavad KKS § 50 p. 3 järgi ära tähendama, kas samas asjas esineb ka tsiiviilhageja. Sellest võib KKS § 118 juhatusel järeldada, et neis asjus, kus süüdistajana esineb

politsei, võib esineda kannatanu ainult hageja osas. Keh-tiva KKS §§ 42, 49, 50 vastavad eelnõu §§ 743, 748, 749. Vii-mase §-i kohta öeldakse muu seas seletuskirjas (lk. 251), et nõuetest teadaande sisu kohta on välja jäetud tsiviil-nõudja mainimise kohustus põhjusel, et tsiviilnõuet võib süüteost kannatanu esitada jaoskonnakohtunikule vahen-ditult. Eelnõu § 743 p. 1 alusel jaoskonnakohtunik asub asjade arutamisele süüteost kannatanu eraisiku kaebusel, mil-les on tõstetud süüdistus kirjeldatud süüteos kaebuses nime-tatud isiku vastu ning on näidatud tunnistajad ja teised kae-bust kinnitavad tõendid. Seaduse ja loogika põhjal peab kohtunik süüdistajana ette kutsuma kannatanu, kuna puu-dub igasugune seaduslik alus süüdistajana ette kutsuda polit-seid, sest viimase poolt süüdistust pole tõstetud ja võib-olla pole politseil aimugi kordasaadetud süüteost. Eelnõu § 743 p. 2 alusel kohtunik asub asjade arutamisele politsei avanduse põhjal, milles politsei poolt on tõstetud süüdistus teatava isiku kohta, kuna avandusel kannatanu süüdistust ei tõstnud ega esitanud kahjutasunõudmist. Misjaoks peaks politsei ja kannatanu välja kutsuma süüdistajatena? Ei eelnõu § 3 ega §§ 763 ja 777 pole öeldud, et ametliku süüdistaja mitteilmu-misel süüdistaja õigused lähevad kannatanule üle. Võib juhtuda, et politsei kannatanu kaebusel on toimetanud avan-duse ja tõenduste puudulikkuse tõttu ei tõsta süüdistust kahtlustatu vastu, kuna kannatanu teda süüdistab. Säärasel korral ei esine süüdistajana politsei, vaid kannatanu, kellel seaduse põhjal see õigus on. Politseil lasub kohustis esi-neda süüdistajana kohtu ees, kui süüdistus politsei poolt on tõstetud.

Oma vastumärkmeis tsiviilhagi kohta hr. Matto küsib: mida oleks siis õieti kriminaalkohtul kohtualuse õigeksmõist-mise korral hagi kohta otsustada? ja vastab: näib, et mitte midagi, sest ikka ainult niisuguse küsimuse otsustamisel võib olla mõtet, mille suhtes otsustamisel võib ühele või teisele seisukohale asuda. (Kui otsustamine raskusi tekitab?) Kohtu-aluse õigeksmõistmise korral kriminaalkohtul aga hagi suh-tes midagi otsustada ei ole, sest otsustamise alus on ära langenud (?) ja § 9 järgi võib kriminaalkohtus otsusta-misele tulla ikka ainult süüteo läbi tekitatud kahjude tasu-mise küsimus.

Otsustamine on tegevus, otsus selle tegevuse tulemus.

Otsustamise aluseks on hageja kahjutasu nõudmise palve, mis kohtu poolt tingimusteta on vastu võetud ja arutusele määratud ühes süüdistusega, millega see hagi on seotud. See otsustamise alus ei lange ära kohtualuse õigeksmõistmise korral, vaid ta jääb püsima ja isegi eelnõu § 601 seda kinnitab, sest prokuratuuri protesti puhul õigeksmõistva otsuse vastu tuleb seesama kahjutasu nõudmise palve arutusele Kohtukojas. Kohtuotsuse aluseks aga on kohtuliku juurdmise tulemused kohtualuse süü kohta hagejale ainelise kahju tekitamises. Hr. Matto ei saa vaielda selle vastu, et esimese kohtuastme õigeksmõistev otsus pole lõplik, ja võtab õigeks oma vastumärkmeis, et tsiviilhageja võib taotella oma apellatsioonkaebuses otsuse kõigi nende osade muutmist, millest oleneb hagi otsustamine, — tähendab, ka süüküsimusele antud vastuse muutmist. Kui see nii on, siis missugusel loogilisel või teisel põhjusel eelnõu ei anna hagejale apellatsioonidõigust kohtualuse õigeksmõistmise korral? See otsus pole ju lõplik! Kui hagi alus, s. o. kohtualuse süü hagejale tekitatud kahjus on tõestamata jäänud, siis tuleb küsimusele: kas tuleb hagi rahuldada või mitte? — siiski vastus anda, olgugi et ta raskusi ei tekita, ja vastus võib olla ainult see, et hagi tuleb rahuldamata jätta. Hr. Matto läheb isegi nii kaugele, et ei tunnusta vahet terminite „tagajärjeta“ ja „läbi vaatamata jätta“ vahel. Kui süüalune näiteks kohtus on end süüdi tunnistanud temale esitatud süüdistuses ja õigeks võtnud süüdistusaktis mainitud asjaolud ja tema seletused ei ärata ka mingit kahtlust, ning palub karistuse kergendust, kas siis ka peaks küsima, mida siin veel otsustada on, sest vastus süüküsimusele on ju ette öeldud? Siiski seatakse süüküsimus üles ja antakse vastus, kas ta on süüdi või ei. Tsiviilküsimus on kohtu poolt lahendamiseks vastu võetud ja eelnõu § 26 põhjal kohus ei või selle lahendamisest loobuda, sest see § ei tunne erandit.

KrS § 72 ütleb, et kui seaduse järgi kriminaaljälitamise alustamine võimatu on enne asja otsustamist tsiviilkohtus, ei arvata tsiviilkohtu asjaajamise aega aegumistähtaja hulka. Eelnõu § 26 juurde lisatud seletuskirjas (lk. 172) kriipsutatakse alla, et selle §-i redaktsioon annab aluse kõigi tsiviilõiguslike küsimuste lahendamiseks, mis võivad tekkida kriminaalasja arutamisel, ja määrab ära ka nende küsimuste lahendamise korra.

Hr. Matto võtab õigeks, et eelnõu § 601 tsiviilhagi arutamise osas moodustab erandi eelnõu § 610 nõuetest, seega ta võtab õigeks § 610 täiendamise tarbe nimetatud erandi suhtes.

Kui eelnõu § 612 oleks juba omandanud seadusjõu, siis ühineksin hr. Matto seisukohaga, et arusaamatus on küsida, kas võib Kohtukoda teise kohtuastmena hagi sisuliselt otsustada või arutada, kui esimeses kohtuastmes ta pole sisuliselt arutatud ja otsustatud, ja kas Kohtukojal on üldse võimalik oma otsuse põhjustest ära tähendada, missugustel alustel ta kinnitab või muudab täielikult või osaliselt ringkonnakohtu otsuse. Hr. Matto ütleb: kui seadus sõnaselgesti ütleb, et ta võib ja peab seda tegema, siis ei tohiks vist kuidagi tekkida küsimust, kas ta võib seda! Nii kaua aga, kui eelnõu veel ei saanud seaduseks, peaks vist lubatud olema seisukohta võtta ka eelnõu § 612 suhtes. Ma sugugi ei arva, et Kohtukoda, arvestades § 612, ei mõista säärasel korral kirjutada otsust hagi kohta, aga kuidas see kirjutatakse, näitab tulevik, kui eelnõu peaks seaduseks saama ja Kohtukojal tuleb hagi otsustada, mis esimese kohtuastme poolt on läbi vaatamata jäetud kohtualuse õigeksmõistmise puhul.

Autoritaarne rahvariik ja Eesti uus põhiseadus¹.

A. Palvadre.

Rahvussotsialistlikul alusel ümberorienteerunud Saksa riigiõigus nimetab uut Saksamaad pärast rahvussotsialistlikku revolutsiooni autoritaarseks rahvariigiks ja ühtlasi on asunud uue põhikorra iseärasuste süstematiseerimisele, vahejoone tõmbamisele senise parlamentliku demokraatliku riigikorra ja autoritaarse rahvariigi vahel ning järelduste tegemiseks muudatuste kohta riigiõiguses. Saksamaal on juba ilmunud uued riigiõiguse õpperaamatud ja avalikõiguslikud kuu- kirjad on samuti asunud riigiõiguslike küsimuste selgitamisele uues valgustuses. Autoritaarse rahvariigi mõistmisel lähtungi Saksa riigiõiguslaste kontseptsioonidest — seda liiki riikide iseloomustamisel.

¹ Tartu Õigust. Seltsis 3. nov. 1933 peetud kõne kokkuvõte.

Nende kontseptsioonide järgi² on autoritaarne riigikord uuemas mõistes vastand demokraatlikule riigikorrale, ja ideed, mis kannavad autoritaarse riigikorra mõistet, on otsest vastuolus liberaal-demokraatliku riigikorra ideedega. Liberaal-demokraatlik riigikord eeldab isiku iseseisvat väärtust. Kaitseb isikuvabadust, nõuab rahvamajandusele vaba arenemist ja tõrjub tagasi võimu vahelesegamise majanduselu korraldamisse. Parlamentaarne demokraatlik kord eeldab parteide olemasolu ja riigi valitsemine toimub peamiselt kompromisside põhjal parteide vahel. Riigivalitsemise meetod on demokraatlik.

Autoritaarne riigikord tõstab isiku asemele esikohale riigi ja rahva ning riigi ja rahva nimel toimub riigi valitsemine „juhtimise“ ja „sõnakuulmise“ põhimõtete alustel. Nii üksikisiku õiguslik seisukord kui ka rahvamajanduse korraldamine oleneb „riigijuhi“ ja „riigijuhi“ erakonna programmist. Kõik muud erakonnad peale riigijuhi erakonna kõrvaldatakse ja riigijuhi erakond tunnistatakse riigivalitsemise aparaadi orgaaniliseks osaks. Parlament lülitatakse riigivõimu juhtivate organite hulgast välja ja kõik juhtiv võim läheb üle täidesaatvale võimule. Riigi valitsemine toimub hierarhilisel printsiibil, aga mitte demokraatia meetodite järgi.

Autoritaarse riigikorra mõju kajastuseks riigiõiguses on kõigepealt seaduse mõiste revideerimine ja seaduse mõiste kadu senises formaalses mõttes. Riigi juhtimise ja riigivõimu koondamine valitsuse kätte tõstab esikohale riigivalitsuse ja selle tagajärjel asub ka esikohale dekreet ning üldiste normide asemel kujunevad tähtsamaiks õigustloovaiks vormeks individuaalsed korraldused. Legaliteedi printsiip senises mõttes kaob, sest kaob seaduse, dekreeidi ja individuaalse korralduse võrrendiline tähtsus. Legaliteedi kontroll senises mõttes peab samuti muutuma, sest senine kontrolliaparaat on autoritaarsele riigile võõras. Et riigivalitsus võib korraldada iga suguseid eluavalduisi nii koosseisus kodanikkude isiklikkude seisukordadega kui ka majandusega, siis kahaneb ka eraõiguse valdkond ja tunduvalt laieneb avaliku õiguse valdkond.

² Archiv des Öffentlichen Rechts. Neue folge, 24. Band, 2. Heft, 1933. Die nationale Revolution. Dr. Ulrich Scheuner.

Vormiliselt on senise riigiõiguse seisukohalt autoritaarne rahvariik politseiriik, kuigi sisuliselt seda riiki kandvad ideed põhjalikult võivad erineda ideedest, mis kandsid omal ajal politseiriiki. Üksiku kodaniku vaimne ja majanduslik tegevus leiab kaitset riigivõimult üksnes sel määral, mil määral see tegevus ühtub valitsuse erakonna ja selle juhi ideoloogiaga ning programmiga, ja kodanik peab sõnakuulelikult täitma kõiki valitsuse korraldusi, olles abitu enda kaitsemisel nende korralduste vastu.

Autoritaarse rahvariigi sisustus võib olla väga mitmesugune. Kõik oleneb sellest, missugused ideed, missugune tegevuse programm on autoritaarse riigi juhil ja tema erakonnal, mis on riigivalitsuse aparadi orgaaniliseks osaks. Autoritaarse riigi printsiipidel valitsetakse riiki Venemaal kommunistliku erakonna poolt, Itaalias fašistliku erakonna poolt ja Saksamaal rahvussotsialistliku erakonna poolt, kuid nii vaimse kui ka majandusliku elu korraldamise suund pole sugugi neis ühine.

Kui võtame vaatlusele muudetud Eesti põhiseaduse, siis näeme, et meie muudetud riigipõhikorral puuduvad autoritaarse rahvariigi eriomadused, nagu seda märgivad saksa riigiõiguslased.

Uus põhiseadus kõigepealt ei lülita riiki juhtivate orgaanite hulgast välja parlamenti — Riigikogu. Põhiseaduse § 63 põhjal peab Vabariigi Valitsusel olema Riigikogu usaldus, Põhiseaduse § 52 põhjal Riigikogu kinnitab riigivanema poolt Riigikogule Ps. § 60 p. 3 põhjal esitatud riigi sissetulekute ja väljaminekute eelarve, Ps. § 67 järgi võtab Riigikogu kohtulikule vastutusele riigivanema, peaministri ja ministrid, seaduste andmine jääb Ps. § 35 ja § 52 põhjal normaalses oludes Riigikogu ülesandeks, ja § 55 põhjal teostab Riigikogu riigi asutiste ja ettevõtete majandusliku tegevuse kontrolli. Põhiseadus jääb ka senisele seisukohale põhiseaduse, seaduse ja määruse hindamisel riigi valitsemise legaliteedi seisukohalt. Ps. § 86 järgi on Põhiseadus vankumatuks juhteks Riigikogu, riigivanema, valitsusasutiste ja kohtute tegevuses. Ps. § 3 järgi ei saa Eesti riigivõimu keegi teostada muidu, kui Põhiseaduse või Põhiseaduse alusel antud seaduste põhjal. Põhiseaduses ette nähtud kodanikkude põhiõigusi (§§ 6—24) võib kitsendada üksnes seaduste põhjal Põhiseaduses eneses ette nähtud mõttes ja sihis; Ps. § 60 p. 2 järgi valvab

riigivanem riigivõimu teostamise üle seadusega määratud korras; Ps. § 60 p. 10 järgi annab riigivanem seadustega kokkukõlas määrusi, § 60 p. 12 järgi on Riigikogul õigus muuta riigivanema dekreete. § 61 järgi on peaminister või asjaomane minister kohustatud keelduma riigivanema otsusele kaasallakirjutamast, kui see on Põhiseaduse või seaduse vastane; § 62 järgi on Vabariigi Valitsus kohustatud teatama riigivanemale, et otsus ei ole teostatav, kui see on Põhiseaduse või seaduse vastane. Nii jääb püsima vahe Põhiseaduse, seaduse, dekreeidi ja määruse vahel nende senises võrreldises tähtsuses, mis ühtlasi tingib riigi valitsemise seaduslikkuse kontrolli korraldamist ja mis seda kontrolli ka võimaldab.

Muudetud põhiseadus ei kõrvalda Riigikogu tähtsust riigivõimu teostamisel, ei kõrvalda legaliteediprintsiipi ega aseta mõnd üksikut erakonda riigivalitsemise organi ossa. Kodanikud ei ole antud riigivalitsuse meelevalla alla, nendele on kindlustatud kaitse. Riigiõiguslikult on ka muudetud põhiseadus üldiselt püsima jäänud parlamentaarse demokraatia ideede valdkonda ja põhiseaduse muutmine ei tähenda revolutsiooni meie riigiõiguse põhiideedes, vaid ainult murrangut kõrgemate riigiorganite vahekorras, millel siiski oluline tähtsus edaspidises riigi valitsemises. Jäädes üldiselt parteide süsteemi juurde (Riigikogu valimised toimuvad Ps. § 36 järgi üldisel, ühetaolisel, otsesel ja salajasel hääletamisel proportsionaalsuse põhimõtete alusel), uus põhiseadus on riigivanema instituudi kujul loonud mõjuva vahendi erakondade kihihuvide poliitika harrastamise halvamiseks ja takistamiseks. Riigivalitsemise suund edaspidi ei pruugi oleneda igakordsetest erakondade kombinatsioonidest ja kompromissidest, vaid riigivanemale on antud mõjuvad vahendid Riigikogu laialisaatmise õiguse, vetoõiguse ja dekreeidiõiguse kujul maksuma panna riigi valitsemises suunda, mis vastab riigi ja rahva kui terviku huvidele riigivanema seisukohalt, kui tema näeb, et erakonnad oma kokkulepetes hindavad riigi ja rahva huvisid võõriti. Moodsa riigiõiguse seisukohalt oli endine põhiseadus muidugi demokraatlikum kui uus. Üksiku isiku kätte suure võimu koondamine on sellelt seisukohalt iseenesest ebademokraatlik suund. Kuid elunähtused sunnivad parlamentarismi teooriat, mis põhineb liberaal-demokraatlikul ideoloogial, revideerimisele võtma. Tuleb tähendada,

et maailmasõjajärgsed põhiseadused kaugelki ei põhine liberaal-individualistlike ja demokraatlike vormiliste ideede pinnal, vaid on sisustatud sotsiaalselt ja annavad riigivõimule õiguse ja võimaluse ka rahvamajanduse elu korraldamiseks riigi ja rahva kui terviku huvide seisukohalt. Üldine on aga kõigile neile olnud riigi valitsemise seaduslikkuse nõue. Riigivõimu teostamise suund ja selle võimu sisustamine oleneb edaspidi tähtsal määral riigivanema isikust ja eriti neist organiseeritud jõududest, kes seisavad riigivanema seljataga ja kes panevad liikuma rahvahulgad, rahva enamiku, oma võimu õigustuse allikana. Minu praegune uue põhiseaduse hinnang põhineb selle põhiseaduse tekstidel ja neisse mahutatud üldisel tendentsil. Kuid riigi valitsemine selle põhiseaduse alusel võib omandada ka teise ilme, kui selle põhiseaduse teostamisele asuvad uued jõud, kes uue põhiseaduse vaimuga nõus ei ole, või tema senised teostajad ümber orienteeruvad ja neil korda läheb oma uute ideede toeks samuti korraldada rahva enamikku. Äärmine võimalus võib siis seista ka katses arendada riigikorda autoritaarse rahvariigi täieliku väljakujundamise suunas sellel kujul, nagu eespool iseloomustatud.

Kui meil seni on räägitud ja ka praegu räägitakse uuest riigi põhikorrast kui autoritaarsest, siis sellega märgitakse üksnes seda, et riigi valitsemises pääseb maksvusele hoopis suuremal määral ainuisiku võimu printsiip. Kuid uus põhiseadus ei kõrvalda legaliteedi printsiipi ja selle kaitse korraldamist.

Arutlusi.

Maapanga poolt avalikul sundmüügil müüdüd kinnisvara üleandmine ostjale.

Peeter Sepp.

Kas kehtiva õiguse järgi Eesti Maapank on õigustatud tema poolt avalikul sundmüügil müüdüd kinnisvara ostjale üleandmisel endist omanikku sellest kinnisvarast välja tõstma, kui viimane keeldub sealt vabatahtlikult lahkumast?

Küsimus on akuutselt kerkinud elu tegelikkusest.

Viimase aja majandusliku surutise järeldušenä on sagenenud kinnisvara sundmüügid. Ostjal on huvi ja õigus oste-

tud kinnisvara võimalikult kiiremini tegelikult kätte saada. Kuidas toimub aga avalikul sundmüügil võõrandatud kinnisvara tegelik üleandmine (resp. üleminek) uuele omanikule üldse ning eriti antud juhul, selle kohta kehtiv seadus otsest juhatust ei anna, ega ole kujunenud ka ühtlast, sirgjooneist kohtupraksist. Seepärast antud küsimusele vastust otsides tuleb lahendada esijoonel küsimus kohtu poolt avalikul enampakkumisel müüdud kinnisvarade ostjale üleandmise suhtes.

1899. a. 9. juuli Baltimaade kohtu reformi seadusega (TKS § 1907) ei omandanud meil (Baltimail) kehtivust endises Vene riigis kehtiv hoiumenetluste kolmas jagu, s. o. TKS §§ 1424—1437, mis reguleerisid hoiu korras kinnisvara valdusele asetamist. TKS-e suhtes oli mainitud reformi peasihiks ühtlustada tolleaegses Venes üldiselt kehtiv TKS BES-e erisustega. Kinnisvarast sissenõudmise korra ning kinnisvara sundmüügi normistikus (§§ 1845—1888) on eriti peetud silmas Baltimail kehtivat hüpoteegisüsteemi, kuid toimunud avaliku sundmüügi järeldusist kõnelevad vaid kaks paragraafi, nimelt §§ 1874 ja 1875. Esimese seadusartikli teise lõike juhatusel teeb kohus (meil praegu rahukogu I aste) määruse toimunud sundmüügil müüdud kinnisvara kinnistamiseks ostja nimele ning ühtlasi määrab kustutada: 1) kõik kinnistusraamatusse sellele kinnisvarale kantud võlakohustised, mille ülevõtmist ostja eriti ei ole avaldanud, ja 2) kõik koormised, mille kustutamise tingimusega kinnisvara on omandatud. § 1875 juhatusel antakse kinnisvara ostja nimele kinnistamise kohtumäärusest ostjale ära kiri kinnisvara kinnistusraamatus oma nimele kandmiseks. Nii on kehtiva seaduse kinnisvara müüki reguleerivas osas täpsalt määrateldud kinnisvara ostja nimele kinnistamise ja kinnistusraamatus ümberkinnistamise kord. Kuidas aga ostja sundmüügil omandatud kinnisvara oma tegelikku valdusse saab, seda TKS mainitud osas ei juhata. BES § 814 aga määrab: „Kohtulik omandatud kinnisvara valdamisele asetamine ei ole selle kinnisvara omandamiseks oluliselt vajalik tingimus, mispärast leiab see aset vaid juhul, kui omandaja selleks otsest soovi avaldab, eriti aga, kui kinnisvara võõrandamine toimus vastu endise omaniku tahet.“

Nii tagab materiaalõigus avalikul sundmüügil (kus toimub võõrandamine alati vastu endise omaniku tahet) kinnis-

vara omandajale eriti õiguse taotella enda kohtulikku asetamist omandatud kinnisvara valdamisele. Tekib küsimus, miks ei ole 1889. a. kohtureformis selle teostamiseks eri protsessikorda ette nähtud — kas jäi reformijale mainitud materiaalseaduse norm tähelepanemata või ei tahtnudki ehk seadusandja selleks erikorda määrata, sest uuel omanikul, peale kinnisvara hüpoteegiraamatus oma nimele kinnistamist (TKS § 1875), on õigus tarbe korral hagi esitada üldisil aluseil? Või pidas reformija erinormide määramise liigseks, sest selleks olid normid juba olemas varemkehtiva seadustiku muudes osades?

Kohtupraktises on neid küsimusi väga mitmeti lahendatud. Kõige õigema vastuse annab aga seadusandja ise seaduse põhistes, mille kokkuvõtte järgmine:

„Mis puutub eriti valdamisele asetamisse, siis selleks seadusse erinormide mahutamise oleks liigne. Baltimail, kus ammu kehtib arenenud hüpoteegisüsteem, ei tunta valdamisele asetamist selles mõttes, nagu see on omane Tsiviilkohtupidamise seadusele. Kohaliku seaduse III köite § 814 järgi „kohtulik omandatud kinnisvara valdamisele asetamine ei ole selle omandamiseks oluliselt vajalik tingimus, mis pärast see leiab aset vaid juhul, kui omandaja selleks otsest soovi avaldab, eriti aga, kui kinnisvara võõrandamine toimus vastu endise omaniku tahet“. Nii arvatakse kohalikkude tsiviilseaduste alusel täielik, ka kolmandaile isikuile kohuslik, omandiõigus omandatuks hetkest, mil omandamise alus kantud hüpoteegiraamatusse (§ 809), ja valdamisele asetamisel¹, kui kinnistust viimistleval ja täiendaval tegevusel (obrjad), ei või olla aset. Kuigi seadus omandaja soovil lubab valdamisele asetamist, siis seda mitte omandaja õiguste kuulutamise (oglašenie) mõttes, mis avalikuks saanud juba kinnistusraamatusse kandmisega, vaid uuele omanikule vara sundusliku üleandmise teel, kui selleks on vajadus; näiteks endise omaniku mittelahkumisel võõrast varast, s. o. kohtuotsuse, millega avaliku sundmüügi järgi vara ostjale mõistetud (Adjucationsbescheid), täitmise korras. Järelikult lahendatakse Baltimail valdamisele asetamise küsimus TKS § 1209, aga

¹ Nähtavasti on siin valdamisele asetamine mõeldud endises Venes kehtinud TKS §§ 1424—1437 mõttes, sest muidu tekib vastuolu järgneva osaga.

mitte §§ 1424—1437 juhatusel. Neil kaalutlusil ei ole valdamisele asetamise määrusi Baltimaade eritoimetuste hulka üles võetud².

Seadusandja tahe on seega selge. Valdamisele asetamine meil teostatakse TKS üldreeglite alusel. Seda seisukohta on kinnitanud ka endine Vene Senat.

Nimelt keeldusid kohtud varem aspraksises avalikkude sundmüükide kinnitamisel, vaatamata sellekohasele palvele, uue omaniku kinnisvara valdamisele asetamise määruse tegemisest ning sellekohase täitelehe väljaandmisest. Need määrused tühistas aga Senat BES § 814 ja TKS § 1209 rikku-mise tõttu³.

Viimasel ajal kohus (meil rahukogu I aste) avaliku sundmüügi kinnitamise määrusega ühtlasi määrab ka müüdüd kinnisvara uuele omanikule valdamiseks kätte anda, kohtutäiturid aga — olles nähtavasti mõjustatud endises Venes kehtinud hoiukorra valdusse viimise praksisega ning selle kohta antud Senati seletustega — on piirdunud teatavasti enamikus ainult valdusse asetamise määruse kuulutamise-ga ning kinnisvara ettenäitamise-ga, mis annab küll uuele omani-kule juriidiliselt valdusõiguse, kuid kinnisvara tema tegeli-kult kätte ei saa, kui endine omanik keeldub sellest vaba-tahtlikult lahkumast⁴.

Viimase kõrvaldamiseks on uus omanik sunnitud võtma tagasi kohtutäiturilt täitelehe, mis varustatud pealkirjaga tema paberlikult kinnisvara valdamisele asetamise kohta, ning alustama endise omaniku väljatõstmise protsessi val-duse endistamise hagiga⁵.

Muidugi on säärane asjakäik seaduslikult õigustatud, kuid kehtiva seaduse järgi liiga keeruline ja asja venitav.

TKS §§ 1874 ja 1875 alusel tehtud kohtumäärus avaliku sundmüügi kinnitamises ja ostetud kinnisvara omandaja

² Gassmann ja Nolcken, 1889. a., Položenija o preobrazo-vanii sudebnoi tšasti, lk. 142—143.

³ Sen. tsiv. kass. dep. otsused nr. 83 — 1898. a. Zeidlits'i asjas ja nr. 45 — 1899. a. Blum'i asjas.

⁴ Sen. tsiv. kass. dep. otsused nr. 55 — 1884. a. Sakuni asjas ja nr. 110 — 1884. a. Gurini asjas.

⁵ Tõenduste esitamisel on toimitud veel mitmeti, näiteks esitatud kohtupristav tunnistajaks, kuid on isegi ka valitud omandiõiguse tunnusta-mise ning väljatõstmise hagi (rei vindicatio).

nimele hüpoteegiraamatus ümberkinnistamises on sisult sama, mis kohtulik omandiõiguse tunnustaminegi. Selle määrusega — selleks seaduses määratud erikorras — mõistetakse endise omaniku kinnisvara uue omaniku omanduseks ning määrus ise kuulub täitmisele samuti nagu iga teinegi kohtumäärus (TKS § 787)⁶. BES § 814-s määratud omandaja kohtulikult kinnisvara valdamisele asetamise õigus ei ole iseseisev õigus omaette, vaid on omandiõigusega kaasas käiv, viimasest tulenev õigus. Selle õiguse fikseerimiseks avalikult toimunud kinnisvara sundmüügi kinnitamisega omandaja palvel kaasaskäiv kohtumäärus, omandaja selle kinnisvara valdamisele asetamises, on seega sundmüügi viimistlemine, millega kohtulikult müüjale sunduslikuks tehtud ostu-müügi lepingu täitmiseks kinnisvara endiselt omanikult, kellelt vara ära mõistetud, sunduslikult ka ära võetakse ning uuele omanikule, kellele vara mõistetud, üle antakse. Kohtumäärus selles osas kuulub täitmisele üldises võõrandatud varanduse sundüleandmise korras.

Sellise korra määrab esiteks TKS § 1209, mis räägib üldse kohtulikult kellegi omaks mõistetud kinnisvara tema valdamisele andmisest. See § on asetatud seaduse kuuendasse peatükki, mis kannab pealkirja: „Võõrandatud vara sundüleandmisest“, ning kohtuotsuste täitmise üldeeskirjade järgi § 933 p. 1 on täitmisviisina ette nähtud: „Vara üleandmine naturas, kellele ta on mõistetud.“ Sellest järgneb: kohtutäitur, kelle peale avalikul sundmüügil kinnisvara omandaja selle kinnisvara valdamisele asetamise määruse täitmine kohtu poolt pandud ja kellele esitatud täiteleht määruse täitmiseks, on kohustatud ette võtma kõik omandaja poolt juhutatud seaduslikud täitmisviisid (TKS § 948) ning kõik tegevused, mis viivad omandaja tegelikult kinnisvara oma valdusse saamiseni⁷. Järelikult kuulub nende tegevuste hulka ka endise omaniku väljatõstmine kinnisvarast, kui ta keeldub sealt vabatahtlikult lahkumast⁸, ning viimaseks tegevuseks (välja-

⁶ Erandid TKS § 1205 kokkukõlas §§ 1180 ja 1884-ga.

⁷ Vrd. Sen. tsiv. kass. dep. otsus nr. 27 — 1896. a. Pogrebnõi asjas (käib küll valduse endistamise kohta).

⁸ Vrd. Riigikohtu tsiv. osak. otsus 16. veebruarist 1933. a., toim. nr. 139 — 1933 Raudsepa asjas, mis kokkuvõttes avaldatud „Õiguses“ nr. 3 — 1933. a. (käib küll valduse endistamise kohta), ning I s a t š e n k o, Gradždanskii protsess, VI anne, lk. 431.

tõstmiseks) ei ole kohtutäitur mitte ainult õigustatud, vaid on isegi sellekohasel omandaja palvel kohustatud⁹.

Arusaadavalt tuleb kohtutäituril valdamisele asetamisel kui ka endise omaniku väljatõstmisel pidada kinni teistest TKS eeskirjadest, mille üksikasjalik käsitelu ulatuks aga üle käesoleva kirjutise piiride.

Asudes Eesti Maapanga suhtes antud küsimuse käsitlemisele, selgub järgmist:

Riigikogu poolt 12. märtsil 1926 seadusena vastu võetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 27 — 1926 avaldatud Eesti Maapanga põhikirja ning „Riigi Teatajas“ nr. 92 — 1932 avaldatud Eesti Maapanga põhikirja muutmise ja täiendamise seaduse §§ 54 — 73 jõul ning selle seaduse (põhikirja) § 73 alusel Vabariigi Valitsuse poolt 28. novembril 1930 kinnitatud ning „Riigi Teatajas“ nr. 97 — 1930 avaldatud Eesti Maapanga laenude sissenõudmise ja müügilemääratud kinnisvarade hooldamise määruse p. 1 alusel toimetab Eesti Maapank temale panditud kinnisvarade sundmüüki administratiivkorras panga põhikirja §§ 54—73 ja viimastes määrustes ette nähtud alustel ning kohaldades TKS §§ 1845—1888 eeskirju, nii palju kui nad ei käi Maapanga põhikirja määruste vastu.

Põhikirja § 69 alusel „toimetab enampakkumist erikomisjon, kelle juhatajaks panga juhatuse volinik ja liikmeiks kaks panga nõukogu liiget nõukogu määramisel. Enampakkumist kinnitab panga nõukogu“. Et põhikirjas kui ka nimetatud määruses puuduvad erieeskirjad müügi kinnitamise korra kohta, siis toimub see ülalkäsiteldud TKS §§ 1874 ja 1875 korras.

Vara üleandmise suhtes uuele omanikule on aga Eesti Maapanga põhikiri selgem kui TKS, sest seal § 71 määrab: „Panga poolt müüdü kinnisvara antakse ostjale üle selles seisukorras, nagu ta müügi ajal oli“ ning selle teostamiseks määrab ülalnimetatud Vabariigi Valitsuse määruse p. 7: „Arakirjad nõukogu otsusest müügi kinnitamise kohta annab välja Maapanga juhatuse (TKS § 1875), kes ka kinnisvara üle annab uuele omanikule (põhikirja § 71)“. Peale selle määrab veel põhikirja § 59: „Kui laenusaja kõrvale kaldub müügilemääratud kinnisvara suhtes nende kohustuste täitmisest, mis

⁹ Olgu tähendatud, et meie TKS eelnõus on käsitletav osa täielikum ning selgem; täiendused on sihitud seniste puuduste kõrvaldamiseks ülal- toodud suunas. Vrd. seal §§ 1342—1345 ja 1416—1417.

ta võlakohustuste põhjal oma peale võttis (§ 37), jääb pangale õigus oma hoole alla võtta selle kinnisvara majapidamist kuni müügini“. Sellekohase otsuse teeb nimetatud määruse p. 9 juhatusel Maapanga juhatus ning p. 10 järgi teostab pank hoole alla võtmist oma voliniku kaudu, kes vähemalt kahe tunnistaja ja kohaliku politseiesindaja juuresolekul koostab akti kinnisvara ja selle päraldiste koosseisu ja seisukorra üle kahes eksemplaris ning pärast seda kuulutab vara hooldamisele võetuks, mille kohta aktis märkus tehakse. Pärast inventuuri tegemist antakse hooldamisele võetud vara kellegi, võimalikult kohaliku elaniku hoole alla panga uue korralduseni.

Järgnevad määruste pp. 11, 12, 13 ja 14 räägivad juba kinnisvara kasustamisest Eesti Maapanga poolt, näiteks renditamisest jne., mis kinnitab, et hooldamisele võtmisel omanik kinnisvarast administratiivkorras kõrvaldatakse ehk — teiste sõnadega — välja tõstetakse¹⁰.

Nii on Eesti Maapanga juhatusel juba enne müüki õigus temale panditadud kinnisvara korratult omanikult administratiivkorras ilma kohtuta tegelikult ära võtta ja viimast välja tõsta, seda enam püsib see õigus peale avaliku sundmüügi kinnitamist endise omaniku suhtes. Et aga põhikirja § 71 alusel tuleb kinnisvara ostjale üle anda selles seisukorras, nagu ta müügi ajal oli, ning müügi korral üleandmise mõistesse kuulub ostja takistamata valdus, nii et temal oleks õigus ja võimalus asja kasustada (BES § 3872), siis, kõike eeltoodud kokku võttes, järgneb vastusena antud küsimusele:

Kehtiva õiguse järgi Eesti Maapank tema poolt avalikul sundmüügil müüdüd kinnisvara ostjale üleandmisel on mitte ainult õigustatud, vaid ostja palvel ka kohustatud endist omanikku sellest kinnisvarast välja tõstma, kui viimane keeldub sealt vabatahtlikult lahkumast.

¹⁰ Eesti Maapangale kui Vabariigi Valitsusele alluvale riigiasutisele andis seadusandja õiguse pangale panditadud kinnisvarade sundmüüke toimetada administratiivkorras järgmisil põhjusil: 1) asja kiirustamiseks, 2) kohtute koormamise ärahoidmiseks ja 3) kulude kokkuhoiuks, sest „Muidu koormataks terve rea väiksemate asjadega niihästi kohtuasutised kui ka pank“ ning „nende väheldaste maade peale, mis pangale panditatakse, tuleksid kohtukulud õige tunduval“. Vt. Riigikogu protokollid 1926. a., lisa nr. 11, Vab. Val. seletuskiri, eriti veerg 80.

Üleskutsed pärijate ja testamentide kinnitamise asjades.

H. Priimägi.

Rahukohtunikud Tartu-Võru Rahukogu ringkonnas avaldavad üleskutsed peale „Riigi Teataja“ ka eraajalehes, kuid teised Eesti Vabariigi kohtunikud seda ei tee.

Et seadused üle vabariigi on ühtlased, peaks ka kogu riigis kehtima sellel alal ühtlane kord.

BES § 2451 põhjal avaldatakse üleskutse pärijate palvel või kohtu määruse põhjal. TKS §§ 1967 ja 2014 põhjal peab üleskutse testamentide ja pärijate kinnitamise asjades avaldama samade eeskirjade järgi, mis ette nähtud üleskutsete (proklaami) toimetuste kohta, s. o. TKS §§ 2054—2071 ja 2079—2080 korras.

Nende eeskirjade järgi (TKS § 2061) avaldatakse kuulutused korra järgi, mis ette nähtud TKS §§ 295 ja 297 ja peale selle trükitakse ka kohalikus „Kubermangu Teatajas“, mille aset meil täidab „Riigi Teataja“.

TKS § 295 uues redaktsioonis (RT 83—1924) nõuab aga kindlasti, et üleskutse kuulutataks „Riigi Teatajas“ ja ühes suuremas eraajalehes, mille kohtuminister TKS § 296 põhjal iga aasta lõpul kindlaks määrab.

Kuigi TKS § 295 räägib kohtukutsete kuulutamisest, siiski peaks TKS § 2061 eeskirjade järgi selge olema, et sama kord kehtiv on ka testamentide ja pärijate kinnitamise asjades, välja arvatud testamentide avamise päeva kuulutused, mis TKS § 1958 põhjal tuleb trükkida ainult „Riigi Teatajas“.

Üleskutse tegemise eesmärk on asja arutusele võtmist kõigile, kes asjast huvitatud võiksid olla, teatavaks teha, et nad oma õigusi taotella ja kaitseda võiksid. Selge on, et eraajaleht, mis tuhandetes eksemplarides rahva hulka läheb ja mida veel rohkem tuhanded loevad, sellele eesmärgile lähemale viib kui kuulutus „Riigi Teatajas“, mida peamiselt ainult ametiasutistele laiali saadetakse, kus nendega tutvutakse ainult niipalju, kui nad puudutavad sama asutise tegevust.

Rahatrahvide asekaristustest.

H. Priimägi.

Kuni 1931. a. kehtis meil Vene Senati seletuste nr. nr. 1878/37, 84/38, 95/24 ja 1900/3 põhjal kord, et arest või vangistus, mis rahatrahvi asemele määratud, välja arvatud riigiasutistele

kuuluvad rahatrahvid, politsei ja prokuröri poolt kohe täideti, kui trahvitud isik avaldas, et temal käesoleval silmapilgul raha trahvi maksmiseks puudub, mille juures Vene Senat seletas, et seaduses ette nähtud maksujõuetust tuleb mõista kui ajutist, faktilist maksujõuetust, aga mitte kui üldist, kodanlikku maksujõuetust, kuna süüaluse varanduse otsimine, millele võiks rahatrahvi täitmist pöörata, üldse ei kuulu kriminaalkohtu ja tema otsuste täituri tegevusalasse (Vene Senati otsused 1895/24 ja 1903/24 ja 1903/15).

Ainult riigiasutiste (fiskuse) kasuks mõistetud rahatrahvide sissenõudmisel kehtis kord, et otsuse täituri ka süüaluse varandusliku seisukorra kindlaks teevad vastava aktiga ja vara mitteleidmisel selle kohtule saadavad, kes täitetoimetuse edasi saadab vastavale riigiasutisele rahatrahvi sissenõudmiseks või nõusoleku avaldamiseks asekaristuse täitmise kohta.

Riigikohus üldkogu otsuses 14. märtsist 1931. a. nr. 1 ei tee vahet eeltähendatud senikehtinud kahe sissenõudmiskorra vahel, sest selles otsuses on seletatud, et kohtuotsuse täituri ei või piirduda ainult süüaluse avaldisega, et temal maksuvõime puudub, vaid otsusetäituri peavad ka ise selgitama süüdimõistetud varanduslikku seisundit, koostades maksuvõimetuse akti ja alles selle järel täites rahatrahvide asemele määratud asekaristuse — aresti või vangistuse.

Et selles Riigikohtu otsuses ei ole käsitatud senikehtinud eeltähendatud Vene Senati otsustel põhinevat korda, tekib otsuste täitmisel kahtlus, kas Riigikohtu otsusega taheti kinnitada senikehtivat rahatrahvide sissenõudmise korda riigiasutiste (fiskuse) kasuks, või tahtis Riigikohus laiendada fiskuse kasuks mõistetud rahatrahvide sissenõudmise korda ka kõikide teiste rahatrahvide sissenõudmisele. Viimast lubavad oletada Riigikohtu otsuses mainitud KKS § 187 ja RNS § 25, millel õieti põhinesid Vene Senati eeltähendatud seletused, mis tegid vahet silmapilkse maksujõuetuse, s. o. rahapuuduse, ja üldise maksujõuetuse vahel.

Riigikohtu otsuses ette nähtud kord ongi õigem, sest kõik rahatrahvid lähevad riigi kasuks. Ainult käskotsuste täitmisel, kui süüalune kohe vahi alla võetud, esinevad mõned lahkarvamised, mis lahendamist võiksid leida mõne täiendava seletusega. Näiteks, kui süüalune on politsei poolt vahi alla võetud ja rahukohtunik temale määrab karistuse RNS

§§ 38, 39, 42, 42¹, 42² ja 117 põhjal rahatrahviga, siis peab politsei süüaluse rahatrahvi vabatahtlikult mittemaksmisel kohe arestist vabastama, et süüaluse elukohas tema tõsist maksujõuetust kindlaks teha.

Sageli juhtub, et süüalune elab vahi alla võtmise kohast kaugel, hoopis teises linnas või vallas ja seniks, kui täiteleht tema elukohta jõuab, on ta juba teadmata kuhu edasi rännanud, nii et käskotsuse järgi rahatrahvi sissenõudmine venib ja käskotsuste seadusandjate tahe, et sääraustes süütegudes karistus kohe täidetak, muutub tegelikult teostatamatuks.

Muidugi võivad kohtunikud sellest üle saada, määrates ainult arestikaristuse, kuid säärane kord ei ole süüaluste seisukohalt õiglane ja vastuvõetav juhtudel, kui süütegu väärrib karistuseks ainult rahatrahvi.

Järelikult peaks vähemalt eeltoodud käskotsuste puhul lubatud olema asekaristuse kandmine, kui süüalune avaldab, et temal raha (nalitšnõja sredstva, KKS § 187) puudub rahatrahvi maksmiseks, nagu see ette nähtud eeltähendatud Vene Senati seletustes.

Järeilmärkus.

Nagu hr. Priimägi õieti tähendab, põhines rahatrahvide asendamine arestiga juhtudel, kui trahvitu keeldus trahviraha maksmast, Vene Senati seletustel. Riigikohtu üldkogu juhataas otsusetäitureid tagasi seaduste juurde (RNS § 25, NS § 63 ning UNS § 50 ja KKS §§ 187, 199, 954 ja 974), mis lubavad rahatrahvi asendada süüdlase kinnipidamisega ainult siis, kui süüdimõistetud maksujõuetus on otsuse teostajate poolt selgitatud. Asjas on mõõtuandev seadus ja seaduslikkus. Et Riigikohus ei ole oma 1931. a. otsuses eriti maininud Vene Senati seletusi, mis Riigikohtu seletuse mõtte järgi kokkukõlas ei ole küsimuses mõõtuandvate selgete seadusmäärustega, ei tohiks kuidagi põhjustada kahtlemist, kas Riigikohus ikkagi on tahtnud seda seletada, mis ta on seletanud ja mida lõppude lõpuks hr. Priimägi ka õigeks loeb.

Mis puutub raskustesse käskotsuste järgi rahatrahvide otseseks sissenõudmiseks huligaansuse süüteo asjus, mis on ette nähtud RNS §§ 38, 39, 42—42², 43 ja 117, siis tuleb lähendada, et seadusandja tahet ei tule niivõrt selles otsida, et neis eksimustes alati jalamaid karistus täide saata, vaid sel-

les, et mainitud seadusmäärustes ette nähtud korrarikkumistele viivitamata vastu astuda süüdlase kohe vahi alla võtmisega ja kohtuniku ette viimisega karistuse saamiseks. Et süüdlane otsekohe võib vahi alla võetud saada ja ta pärast protokolliga koostamist kohtuniku ette saadetakse hiljemalt 24 tunni jooksul, ning seal oma teole karistuse saab, on küllaldaseks abinõuks huligaansuse vastu võitlemiseks. Seadus sisaldab küll ka määruse, et kohtuotsus saadetakse kohe täide, kuid seda seadusmäärust tuleb arusaadavalt nii täita, kuidas ta end täita laseb. Kui rahukohtunik on kedagi avaliku rahu rikkumise või avalikult kõlvatu käitumise või lubamatu relvade hoidmise või kandmise pärast karistanud, ütleme, ainult arestiga ja selle viivitamata täideviimine kuidagi raskusi teeb, näit. kui karistatu peab samal ajal tungivalt oma ametikohuste täitmisele ilmuma, näit. kui valvur, rongijuht, tähtis käskjalg ja sõnumiviiija, korrapidaja, korraldaja, asendamatu insener, asjatundja arst jne. või ka kui lihtametnik, rõõpaseadja, ükskõik kes, kes oma koha peal peab olema, ning kellel sel silmapilgul ei ole asetäitjat, kas võib siis ükski kohtuotsuse täitja seesugust isikut otsekohe vahi alla võtta ainult selle seadusetähe nimel, et käskotsus on lõplik ja saadetakse kohe täide? Kui süüdimõistetud usutavalt selgeks teeb, et temal silmapilkselt on teisi edasilükkamata kohustisi isiklikult täita, olgu need kas või tema eraelus, siis ei tohi, iseenesest mõista, ükski otsuse täitja teda kohe kinni panna. Kui see nii on juhtudel, kui käskotsus karistatu suhtes ainult arestimist ette näeb — seda rohkem peab karistamise täidesaatmist siis edasi lükkama, kui on tegemist rahatrahviga ja süüdlasel silmapilgul ei leidu raha. Ega seadus neid kodanikke, kel karistuse silmapilgul sularaha põues pole, veel maksujõuetuks loe! Karistus ei kaota midagi oma intensiivsusest, kui raha ka veel hiljemini tasutakse, või kui süüdimõistetud raha mitte ise vabatahtlikult ära ei õienda, seda siis kohaliku politsei kaudu tema varandusest sisse nõutakse, ning nii viisi tema kõlvatu tegu veel laiemalt tuttavaks saab. Mõnedel isikutel on rahatrahv isegi tunduvam ja valusam kui kinniistumine. Ei ole mingil seaduslikku alust rahatrahviga karistatud isikut sellest karistusest vabastada süüaluse palja avaldise põhjal, et temal puudub raha trahvi maksmiseks. Igatahes raskused, mis pärastise rahatrahvi nõudmisega on ühendatud, ei ole huligaansuse juhtudel suuremad

kui teiste süütegude juhtudel ega ole kuidagi niivõrt olulised, et seepärast peaks rahatrahvi sissenõudmise katsetest loobuma. Küllap ametnikkude mugavushimu omalt kohalt on olnud üheks momendiks, miks rahatrahvide sissenõudmine endistel aegadel nii kergesti asendati arestiga.

Toimetuse liige K. P.

Riigikogu tegelus.

Riigikogu 1933. a. novembrikuu tegeluse ülevaade.

1. Esitatud eelnõud. Oktoobrikuul esitas Vabariigi Valitsus Riigikogule järgmised eelnõud, mis määrati läbivaatamiseks: Üldkomisjoni: 1) Kriminaalseadustiku maksmapanemise seadus; 2) Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seadus; Rahaaasjanduse komisjoni: 3) Tolli põhitariifide seaduse muutmise seadus; 4) Eesti Vabariigi 1934./1935. aasta kulude ja tulude eelarve arvel lepingute sõlmimise ja eelkrediidi määramise seadus; 5) Asunduskapitali 1934. aasta eelarve; 6) Kaitselaevastiku täiendamise ja selleks krediidi määramise seadus (antud ka seisukohavõtmiseks riigikaitse komisjoni); Maakomisjoni: 7) Jahiseadus; 8) Linnamaade rendilepingute pikendamise seaduse muutmise seadus; Sotsiaalkomisjoni: 9) Pühade ja puhkepäevade seaduse muutmise seadus.

Peale eelmiste eelnõude algatati novembrikuul rkl. L. Johanson'i poolt järgmised eelnõud: 1) Kuueteistkümnenda rahvusvahelise töökonverentsi poolt Genfis laevade peale- ja mahalaadimisel tegutsevate tööliste kaitse kohta õnnetuste vastu käiva konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus; 2) Kuueteistkümnenda rahvusvahelise töökonverentsi poolt Genfis laste vanuse kohta, millest peale neil on lubatud teha mittetööstuslikke töid, käiva konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus, ja 3) Eesti Sotsialistliku Tööliste Partei Riigikogu rühma poolt Nuhtlusseaduse täiendamise seaduseelnõu, mis antud läbivaatamiseks üldkomisjoni.

2. Vastuvõetud seadused. Novembrikuul võttis Riigikogu vastu järgmised seadused: 1. Üldkomisjoni ettepanekul: 1) Kinnisvarade müügi osas Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise seadus (7. XI 1933); 2) Eesti-Hollandi vahelise väljaandmise ja kriminaalasjus kohtuliku abiandmise konventsiooni kinnitamise seadus (7. XI 1933); 3) Nakkushaiguste vastu võitlemise seadus (7. XI 1933); 4) Krediitasutiste seaduse elluviimise seaduse § 14 muutmise seadus (7. XI 1933); 5) Seisuste kaotamise seaduse muutmise seadus (10. XI 1933); 6) Linnavolikogude valimise seaduse muutmise

seadus (10. XI 1933); 7) Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korrastamise seaduse muutmise seadus (10. XI 1933); 8) Konsulaarseadus (14. XI 1933); 9) Rahvatervishoiu korraldamise seaduse täiendamise seadus; 2. Rahaasjanduse komisjoni ettepanekul: 10) Tolli põhitariifide seaduse muutmise ja täiendamise seadus (3. XI 1933); 11) Eesti Maapanga põhikirja muutmise ja täiendamise seadus (7. XI 1933); 12) Põllumajanduse võlgade ümberlaenustamise seaduse § 23 muutmise seadus (7. XI 1933); 13) Koolimajade ehitusfondi seaduse muutmise ja täiendamise seadus (7. XI 1933); 14) Tolli põhitariifide seaduse muutmise seadus (17. XI 1933); 15) Eesti Vabariigi 1934./35. aasta kulude ja tulude eelarve arvel lepingute sõlmimise ja eelkrediitide määramise seadus (24. XI 1933); 3. Maakomisjoni ettepanekul: 16) Maakorralduse seaduse muutmise seadus (24. XI 1933); 4. Riigikaitse komisjoni ettepanekul: 17) Kaitseväeteenistuse seaduse täiendamise seadus (7. XI 1933).

3. Ankeetkomisjon. Riigikogu otsustas 7. novembril 1933 61 häälega valida erapankadele riigikassa arvel ja riiklikkudest pankadest antud toetussummade ja krediitide kasutamise selgitamiseks ankeetkomisjoni.

4. Komisjonide tegevus. Tähtsamat komisjonide tegevusest novembrikuul: Üldkomisjon arutas Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse eelnõu. Maakomisjon arutas Metsaseadustiku eelnõu. Rahaasjanduse komisjon kuulas ära majandusministri informatsiooni hindadekomissari tegevuse, hindade liikumise ja reguleerimise kohta 1933. aastal. Ankeetkomisjon asus selgitama erapankadele riigikassa arvel ja riiklikkudest pankadest antud toetussummade ja krediitide kasutamist.

Riigikohtu tegelus.

Üldkogu.

Millist aega tuleb lugeda Põhiseaduse muutmise seaduse II osa § 1 järgi sama seaduse rahvahääletusel vastuvõtmise momendiks?

Vastus: Eesti Vabariigi Põhiseaduse muutmise seaduse II osa § 1 mõtte kohaselt tuleb sama seaduse rahvahääletusel vastuvõtmise momendiks lugeda päeva, millal tegelik rahvahääletamine lõppes, s. o. rahvahääletamise viimast päeva.

Eesti Vabariigi Põhiseaduse (RT 113/114 — 1920) § 29 järgi rahvas teostab riigivõimu rahvahääletuse teel. Rahvahääletuse alus ja kord peab (Ps. § 33) ja tegelikult ongi meil kindlaks määratud eriseaduses. Selliseks eriseaduseks tuleb lugeda Riigikogu valimise,

rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seadust (RT 16 — 1926). Tähen-
datud seadusest nähtub, et rahvahääletamine kui seadusandlik insti-
tuut koosneb kolmest järgust: 1) ettevalmistamine rahvahääletusele,
mis seisab teatavale seaduse eelnõule käigu andmises sellise ulatu-
seni, et teda võib ja peab rahvale esitama vastuvõtmiseks või tagasi-
lükkamiseks, ühes tema üldiseks teadmiseks väljakuulutamise ja
väljasaatmisega ja väljapanemisega kohalikkude omavalitsuste ruu-
mides, 2) rahva poolt häälte andmine kindlaksmääratud ajal välja-
kuulutatud seaduse eelnõu kohta kas „vastu“ või „poolt“, s. o. tegelik
rahvahääletamine ja 3) rahvahääletamise tagajärgede lõplik kokku-
võtmine ja selle väljakuulutamine. Seda kolmest järgust koosnevat
toimingut tuleb lugeda rahvahääletuseks selle sõna laiemas mõttes.
Et aga meie kehtivas seaduses (vt. Riigikogu valimise, rahvahääle-
tuse ja rahvaalgatuse sead. § 76 jt.) tegelikku rahva poolt häälte-
andmist (vaata rahvahääletamise II järk) nimetatakse eranditult ka
„rahvahääletamiseks“, siis tuleb lugeda tegelikku hääletamist rahva-
hääletamiseks selle sõna kitsamas mõttes, sest sisuliselt ju rahvas
teostab oma riigivõimu rahvahääletamise korras ainult tegeliku häälte-
andmisega temale esitatud seaduseelnõu poolt või vastu.

Kui nüüd Eesti Vabariigi Põhiseaduse muutmise seaduse (RT 86
— 1933) II osas § 1 on öeldud, et „Eesti Vabariigi Põhiseaduse
muudatused, mis väljendatud käesoleva seaduse I osas, hakkavad
maksma sajandal päeval pärast selle seaduse vastuvõtmist rahva-
hääletusel“, siis tekib küsimus, kas siin on mõeldud rahvahääletamist
kitsamas või laiemas mõttes.

Kui on siin mõeldud rahvahääletamist selle sõna laiemas mõttes,
siis Põhiseaduse muutmise seaduse vastuvõtmise momendiks rahva-
hääletusel tuleb lugeda aega, millal rahvahääletamise tagajärjed
„Riigi Teatajas“ välja kuulutati, sest siis lõppes rahvahääletamise
toiming ja siis võis kindlasti ja vastuvaidlemata tõsitada seda, kas
rahvahääletusele pandud seaduseelnõu on rahva poolt vastu võetud
või tagasi lükatud. On aga siin mõeldud rahvahääletamist kitsamas
mõttes, siis tuleb nimetatud seaduse vastuvõtmise momendiks arvata
aega, millal tegelik rahvahääletamine lõppes.

Et tegelik rahvahääletamine toimub kindlaksmääratud ajavahe-
mikul (käesoleval juhul 14., 15. ja 16. okt. 1933) ja seda ajavahe-
mikku mainitakse nii rahvahääletamise tagajärgede lõpliku kokku-
võtte ja rahvahääletusel vastuvõetud seaduse avaldamisel „Riigi Tea-
tajas“, kui rahvahääletusele pandud seaduse vastuvõtmise aega
(RT 86 — 1933, nr. nr. 627, 628) ning et Eesti Vabariigi Põhiseaduse
muutmise seaduse II osa § 1 räägib „seaduse vastuvõtmisest rahva-
hääletusel“ kui ühest kindlast momendist, millest tuleb arvata seaduse
maksimahakkamise tähtaega, siis Riigikohus kaldub arvamisele, et
Põhiseaduse muutmise seaduse II osa § 1 on rahvahääletamise all

mõeldud rahvahääletamist kitsamas mõttes, mis toimunud 14., 15. ja 16. okt. 1933 ja mis rahvahääletamisel on vastu võetud Eesti Vabariigi Põhiseaduse muutmise seadus (RT 86 — 1933).

Kehtiva Põhiseaduse § 54 järgi hakkab vastuvõetud seadus kehtima 10. päeval pärast tema avaldamist „Riigi Teatajas“, kui vastu võetud seaduses eneses ei ole teist korda ja tähtaega ette nähtud. Et aga 14., 15. ja 16. okt. 1933 toimunud rahvahääletusel vastuvõetud seaduses on selle seaduse kehtimahakkamise tähtaeg ette nähtud, siis vastavalt Põhiseaduse § 54 algab tema kehtimahakkamise tähtaja arvamine sama seaduse II osa § 1 järgi tema vastuvõtmisest rahvahääletusel, s. o. 16. oktoobrist 1933. a., ja seega hakkab see seadus kehtima 24. jaanuarist 1934. a. (16. okt. 1933 + 100 päeva).

(RkhÜ toim. nr. 79 — 1933.)

M. T.

Administratiivosakond.

Kas impedimendid (hoonetealune ja õuema) käivad alevimaksu alla?

Vastus: jaatav.

Aleviseaduse § 110 järgi käivad alevimaksu alla alevi piirkonnas asetsevad liikumata varandused, nagu maatükid, elumajad jne. Sama seaduse § 111 on ette nähtud, et alevimaksu alla ei käi need liikumata varandused, mis on vabastatud linna hindamismaksust. Linna sissetulekute, väljaminekute jne. seaduse (VSKK 1917, nr. 274) § 4 on loendatud need kinnisvarad, mis on vabastatud linna hindamismaksust, kuid nende hulka ei kuulu hoonealune ja õueruum. Aleviseaduse § 117-st selgub otseselt, et alevimaksu alla (kui kinnisvara maksustatakse tulukuse järgi) kuuluvad ka ehitiste all olevad, kuid tulusid mitte kandvad varandused. Samuti nähtub § 119-st, et vabrikute, samuti ka töönduslike ja kaubanduslike ettevõtete hindamisel nende väärtuse järgi võetakse maksualuse väärtuse hulka ka õue all oleva maa-ala väärtus. Sama seaduse § 120 põhjal alevivolikogu võib maksustamisest vabastada vähesehinnalised või vähetulusad varandused, kuid ei ole kohustatud seda tegema.

(RkhA toim. nr. 210 I — 1933.)

Kas üldhaigekassa alla kuuluva käitise töölised, kui selles käitises alaliselt töötavate tööliste arv hiljemini tõuseb üle 500, võivad üldse ilma kindlustusameti erilise loata eraldi haigekassat asutada?

Vastus: eitav.

Et Tööstusliku töö seadus küsimuses tähendatud juhtumit üldse ette ei näe, siis ei saa tõsitada, et üldhaigekassa alt lahkumine võib toimuda vabalt ilma kindlustusameti loata, kuigi ei ole kahtlust, et üldhaigekassa alla kuuluva käitise töölised, kui selles käitises töötavate tööliste arv hiljemini tõuseb üle 500, võivad igal ajal (mitte

10 päeva kestel, arvates sellest ajast, kui tööliste arv on tõusnud üle 500) sooviavaldusega esineda, et neile eraldi haigekassa asutamine võimaldataks, kuid siiski senine üldhaigekassa all olek juba iseenesest tingib seda, et eraldumine üldhaigekassa alt võib ikkagi toimuda mõlema poole omavahelisel kokkuleppel ja kindlustusameti nõusolekul.

(Rkha toim. nr. 521 II — 1933.)

Kas maavolikogu võib eraorganisatsioonidele laenu kindlustuseks garantiisid välja anda?

Vastus: eitav.

Valla- ja maaomavalitsuste sissetul., väljam., eelarv. ja aruan. aj. seaduse (RT 18/19—1920) §§ 69 ja 70 järgi maaomavalitsus on kohustatud tarvitama oma sissetulekud eeskätt niisuguste kulude katteks, mis tehtud sunduslikkudeks kehtivate seadustega ja seaduslikkude korraldustega. Sunduslikkudest kuludest üle jäänud sissetulekud maaomavalitsus võib tarvitada ka ainult omavalitsuse enese muudeks üldise heaolu tarveteks ja ülesanneteks. Garantii andmine laenu kindlustuseks on enesele vastutuse võtmine, et laen antud tähtajaks ja üldse tasutakse. Ei tasu garantiisaaja laenu, siis peab selle tasuma garantiandja. Ükski seadus ei õigusta ega kohusta maaomavalitsusi eriorganisatsioonide võlgu tasuma. Seepärast puudub ka maaomavalitsusel seaduslik alus eriorganisatsioonidele laenu kindlustamiseks garantiisid välja anda.

(Rkha toim. nr. 527 I — 1933.)

Keda tuleb lugeda „Riigi Teatajas“ nr. 155/156 — 1920 avaldatud seaduse nr. 320 § 17 ette nähtud ametkonna teenijate all?

Vastus: kõiki ametkonna (vedomstvo) teenijaid, välja arvatud salakauba kinnivõtja, kes on ametkonna teenistuses konfiskeeritud salakauba müügist saadud raha jaotamise ajal.

„Riigi Teatajas“ nr. 155/156—1920 avaldatud seaduse nr. 320 § 17 on ette nähtud, et konfiskeeritud salakaubamüügist saadud raha jaotatakse järgmiselt: kinnivõtjale 50%, selle ametkonna (vedomstvo) teenijatele, kus salakauba kinnivõtja teenistuses, — 25% ja riigile 25%. Ametkonna teenijatele minev % jaotatakse kõigi teenijate vahel, salakauba kinnivõtja välja arvatud, võrdselt. Ametkonna (vedomstvo) all tuleb mõista ministeeriumi teatavat osakonda või valitsust ühes kõigi allühikutega üle riigi, näit. politseiametkond, postiametkond jne., mitte aga mõnda asutist, sest asutist tuleb lugeda ametkonna allühikuks. Seepärast kõnesolev raha kuulub jaotamisele võrdselt nende isikute vahel, kes olid ametkonnas raha jaotamise ajal.

(Rkha toim. nr. 558 II — 1933.)

Kas on õigus nõuda maksustamise ümberotsustamist uute asjaolude ilmsikstulekul ka rohkem kui kolme viimase aasta eest, kui on tegemist 1928. a. lisaärimaksuga ja kui uute asjaolude ilmsikstulekuni ja ümberotsustamise küsimuse ülesvõtmiseni on möödunud rohkem kui kolm aastat?

Vastus: eitav.

Riigi ärimaksu seaduse § 579 märkuse põhjal on lubatud põhiärimaksu nõuda tagantjärele ainult kolme eelnenud aasta eest (Rkha t. nr. 37 — 1927). Kui maksnikult ei saa nõuda möödunud aastate eest põhiärimaksu tasumist, siis ei ole õigust nõuda ka lisaärimaksu sama aja eest. Sellest tuleb järeldada, et ei ole õigust nõuda maksustamise ümberotsustamist uute asjaolude ilmsikstulekul ka rohkem kui kolme viimase aasta eest. Maksustamiskorralduse seaduse § 107 lubab küll maksustamisotsuste ümberotsustamist 5 aasta jooksul, arvates vastava maksustamisotsuse jõustumisest, aga käesoleva juhtumi kohta ei saa tähendatud tähtaega kohaldada, sest tegemist on 1928. a. lisaärimaksuga ja uute asjaolude ilmsikstulekuni ja ümberotsustamise küsimuse ülesvõtmiseni oli möödunud rohkem kui kolm aastat ja maksnik oli seega Ärimaksu seaduse § 579 märkuse põhjal omandanud õiguse, mida Maksustamiskorralduse seaduse § 107 temalt ei saa ära võtta, sest viimane seadus hakkas maksma 1. veebr. 1932. a. Aegumistähtajad on materiaalsed, mitte aga protsentuaalseadusnormid ja kui uus seadus määrates uue aegumistähtaja, eriti ette ei näe, et tühistatakse endise seaduse põhjal aegumise alusel omandatud õigused, ei saa uue seaduse norme juba aegunud asjade kohta tarvitusele võtta.

(Rkha toim. nr. 573 II — 1933.)

Kas käitiste haigekassa alla arvamisel tuleb aluseks võtta teiste eriseaduste määrusi, nagu seaduse määrusi laste, alaealiste ja naiste töö kohta tööstusettevõtetes, hoopis tähele panemata jättes Tööst. töö sead. § 257 nõudeid?

Vastus: eitav.

Käitiste haigekassa alla arvamisel tuleb lähtuda TTS § 257 nõuetest. Kuigi „ettevõtte“ mõiste on kehtimapanud uute seaduste tagajärjel muutunud ja seda tuleb ka arvesse võtta § 257 kohaldamisel, ei saa siiski õigeks võtta seisukohta, et § 257 on üldse oma kehtivuse kaotanud ja et käitiste haigekassa alla arvamisel tuleb aluseks võtta teiste eriseaduste määrusi, nagu seaduse määrust laste, alaealiste ja naiste töö kohta tööstusettevõtetes, hoopis tähele panemata jättes § 257 nõudeid. TTS § 257 sisaldab käitislükide loendi, mis kuuluvad haigekassa alla, ja ilma et seadusandlikus korras oleks seda loendit täiendatud, ei saa tõlgendamise teel laiendada käitislükide ja neid arvata haigekassa alla üksnes sel põhjusel, et mõne teise erilise töökaitse seaduse alla on arvatud laiem liik käitisi. Käitised inimeste

ja asjade veoks maanteedel ja tänavatel ei ole TTS § 257 järgi arvatud haigekassa alla kuuluvateks ja asjaolust, et eriseadustega on niisugused käitised loetud eriliste töökaitsemääruste alla kuuluvateks, ei saa järeldada, et need käitised kuuluksid ka haigekassade alla, sest TTS § 257 ei ole nende eriseadustega muudetud.

(Rkha toim. nr. 591 II — 1933.)

Kas vallaalgkooli juhataja on kohustatud võõra valla laste vastuvõtmisest vastavale vallavalitsusele teatama?

Vastus: jaatav.

Avalikkude algkoolide seaduse (RT 46 — 1931) § 28 põhjal üksikud koolikohuslikud lapsed võivad õppida võõra valla, alevi või linna koolis ainult tingimusel, kui see kool on märksa lähemal kui oma valla kool. Sama seaduse § 28 teostamise määruse (RT nr. 89 — 1931) § 2° on ette nähtud, et laste võõra valla, alevi või linna kooli vastuvõtmise otsustab vastava algkooli õppenõukogu, kusjuures ta peab selgitama ja kaaluma, kas see kool tegelikult asetseb lapsele märksa lähemal ja on lapsele kättesaadavam kui viimase oma valla kool. Lapse kooli vastuvõtmisest teatab koolijuhataja viivitamatult lapse elukoha vallavalitsusele ja kooli ülalpidavale omavalitsusele.

(Rkha toim. nr. 601 I — 1933.)

Kas maavolikogul on õigus valla palgatud ametnike teenistuskohuseid määrata ja üles seada tingimusi, millele peaksid palgatud ametnikud vastama?

Vastus: jaatav.

Vallasemstvo seaduse (VSKK 1917, nr. 122, art. 655) IV osa teeb vahet vallaametnike ja valla palgatud tööjõudude vahel ning selle seaduse § 70 teeb teenistusalaasi kitsendusi üksnes ametnike kohta, kelle amet samas seaduses otseselt ette nähtud. Nende tööjõudude kohta, kes § 84 järgi palgatakse ametisse palgalepingu alusel ja kelle ameti § 86 järgi asutab vallavolikogu oma otsusega ja keda ametisse palkab vallavalitsus, määrab teenistuskohused § 86 järgi vallavolikogu. Nii ei näe ka Vallasemstvo seadus ette, et vallavalitsus ise oleks õigustatud tema poolt palgatud vallaametnike teenistuskohuseid vabalt määrama. Ajutine seadus vallaametnike palga ja tööolude korraldamise kohta on osaliselt muutnud Vallasemstvo seaduse § 86, andes õiguse maavolikogule asutada uusi ameteid vallaomavalitsuses ja korraldada nende palgaolusid. Ühes sellega tuleb õigeks võtta, et maavolikogule on üle läinud ka õigus valla palgatud ametnike teenistuskohuseid määrata ja üles seada tingimusi, millele peaksid palgatud ametnikud vastama, sest valla sekretärade ametioskuse järelevalve on üle läinud maakonnaavalitsuse võimkonda. Ettetoodud seisukohast lähtudes tuleb maavolikogu lugeda õigustatuks, näiteks, määrama, missugused isikud võivad valla-

käskjala kohuseid täita ja kus nad peavad elama, ning ühtlasi ka maksma panna määrust, et vallasekretäri abiks ei tohi olla vallasekretäri abikaasa.

Vallavolikogude valim. ja vallaval. ning vallavol. korraldamise seaduse (RT 97—1926) § 79, mille järgi teised ametnikud, peale vallasekretäri, palkab ametisse vallavalitsus, ei keela iseenesest maa- volikogu kindlaks määrata üldisi tingimusi, mida tuleb vallavalitsusel silmas pidada nende ametite täitmisel.

(Rkha toim. nr. 603 — 1933.)

Kas notar peab kandma ka trahve oma asetäitja Tempelmaksuseaduse rikkumise eest?

Vastus: eitav.

Tempelmaksuseaduse § 19 p. 5 näeb ette notaritele tempelmaksutrahi määramise Tempelmaksuseaduse ebaõige kohaldamise puhul ja § 21 pp. 11 ja 12 on ette nähtud tempelmaksu määramise üldkord. Tempelmaksuseaduse eeskirjade ebaõige kohaldamine ei kujunda iseenesest igal juhul üleastumist või süütegu, mille eest notarite vastutusele võtmise kord on ette nähtud Notariaalsead. § 59 jj., ja et notaritele tempelmaksutrahi määramise kohta ei ole Tempelmaksuseaduses erikorda ette nähtud, siis tuleb notaritele tempelmaksutrahi määrata üldkorras Tempelmaksuseaduse § 21 pp. 11 ja 12 põhjal. Tempelmaksuseaduse § 19 p. 5 ja § 21 p. 12 nähtub, et tempelmaksutrahi tuleb määrata ametnikule, kes nimelt on Tempelmaksuseadust rikkunud. Notar. sead. § 39 näeb küll ette notari varandusliku vastutuse kohustetäitja tegude eest, kuid sellest sugugi ei järgne, et notar peab kandma ka trahve oma asetäitja Tempelmaksuseaduse rikkumise eest. Notarile määratud tempelmaksutrahi ei ole mingi kahjutasu, vaid isiklik karistus ja trahvi määramisel ei saa kohaldada Notar. sead. §§ 39 ja 40.

(Rkha toim. nr. 603 II — 1933.)

Kas vallaalgkooli õppenõukogu otsuseid kooliruumide jaotamise küsimustes võib vallavolikogu muuta?

Vastus: eitav.

Avalikkude algkoolide seaduse (RT 46 — 1931) § 68 p. 11 järgi on kooliruumide jaotamine tarvitamiseks õpetajaile, õpilastele ja kooliteenijale õppenõukogu ülesandeks ning sama seaduse § 73 kohaselt ei ole õppenõukogu tegevuse üle otsustajaks mitte vallavolikogu, vaid vastav koolivalitsus. Sellepärast ei ole õigustatud vallavolikogu ümber otsustama asju, mille otsustamine on seadusega tehtud õppenõukogu ülesandeks ja mis õppenõukogu poolt ka otsustatud. Õppenõukogu otsuste muutmist võib vallavolikogu teostada vastava koolivalitsuse kaudu.

(Rkha toim. nr. 643 I — 1933.)

Kas õppejõudude eritasusid saab lugeda Riigiteenistuse seaduse § 15 ette nähtud seadusega kindlaks määratud tasu hulka?

Vastus: eitav.

Riigiteenistuse seaduse § 221 järgi riigiteenija, keda vabastatakse teenistusest parandatamatu haiguse pärast, saab rahatasu kolme kuu jooksul peale vabastamist. Sama seaduse § 15 on ette nähtud, et ametnik saab oma teenistuse eest seaduses kindlaks määratud tasu. Seda seaduses kindlaks määratud tasu (rahatasu) ongi parandatamatu haiguse pärast teenistusest vabastatud ametnik § 22 põhjal õigustatud saama kolme kuu jooksul peale vabastamist. Eritasusid ei saa lugeda § 15 ette nähtud seadusega kindlaks määratud tasu hulka. Riigikogu poolt 1. III 1928 vastu võetud Avalikkude õppeasutiste õppejõudude tasuseadusega (RT 22—1928) on kindlaks määratud õppejõudude palga (tasu) normid. Neis normides ette nähtud summad ongi see tasu, millest räägib Riigiteenistuse seaduse § 15. Sama õppejõudude tasu seaduse § 12 järgi saavad õppejõud küll internaadiga ühenduses oleva töö eest eritasu, kuid selle eritasu suurus ei ole seadusega kindlaks määratud, vaid selle suuruse kindlaksmääramine on jäetud kooli ülalpidaja otsustada. Seepärast ei saa seda eritasu arvata Riigiteenistuse seaduse § 15 ette nähtud tasu hulka.

(Rkha toim. nr. 664 II — 1933.)

Kas alev on kohustatud osa võtma vastavalt elanikkude arvule maakonna haigemaja peale langevate tervishoiukulude kandmisest?

Vastus: jaatav.

Rahva tervishoiu korraldamise seaduse (RT nr. 2 — 1928) § 39 põhjal Haridus- ja Sotsiaalministeeriumi poolt 12. XIII 1930 nr. 45 001 all antud juhtnõoides on ette nähtud, et maaomavalitsuste tervishoiukulude all, millest alevivalitsused on kohustatud osa võtma, tuleb mõista summasid, mis on määratud ja tegelikult tarvitatakse oma-valitsuste poolt Rahva tervishoiu korraldamise seadusega nende peale pandud ülesannete täitmiseks, mida maaomavalitsus täidab ka alevivalitsuste suhtes ja millest alevielanikud osa saavad või saada võivad ja viimasel juhtumil see osasaamine tegelikult on võimalik harilikkudel tingimustel ja asjaoludel, silmas pidades seejuures ka tervishoiuasutiste ja tervishoiupersonaali tegevuseks ja tööks määratud piirkondi. P. haigemaja on ainuke haigemaja V. maakonnas ja V. maaomavalitsuse ülalpidamisel, ning sellel haigemajal ei ole mingisugust kitsamat tegevuspiirkonda, vaid tegevuspiirkonnaks on terve V. maakond. Ka ei saa tõsitada, et P. haigemaja ei oleks harilikkudel tingimustel ja asjaoludel kättesaadav S.-J. alevi elanikkudele. Neil kaalutlustel on S.-J. alev kohustatud osa võtma, vastavalt elanikkude arvule, P. haigemaja peale langevate tervishoiukulude kandmisest.

(Rkha toim. nr. 672 I — 1933.)

Kas kohtulõivu puudumine võib adm. kaebuse tagasisaatmise põhjuseks olla?

Vastus: jaatav.

Kui AKK §§ 11 ja 11^s otseselt ei räägita kohtulõivust, siis on see tingitud sellest, et kohtulõivu nõudmine on kehtima pandud alles 1932. a. (RT nr. 17 — 1932) ja seepärast tuleb talitada juhul, kui kohtulõivu ei ole kaebusele juurde lisatud, analoogiliselt juhtudega, mis AKK § 11^s pp. 1 ja 2 ette nähtud.

(Rkha toim. nr. 779 I — 1933.)

Kas laevajuhi kutsetunnistuse väljaandmisel tuleb arvesse võtta ka tüürimehena sõidetud aeg?

Vastus: eitav.

RT nr. 104 — 1928 avaldatud Mõnede laevajuhtide kutseõiguse seaduse § 7 on ette nähtud, et isikud, kes sõitnud masinajõuga liikuvatel reisijate- või prahilaevadel sisevetel 1. jaanuarini 1928 tekimehena 42 kuud ning laevajuhina või tüürimehena vähemalt 36 kuud, võivad ka edaspidi sisevetel kasustada laevajuhi või tüürimehe õigusi laevadel kuni 100 br. reg. t. Eeltoodust selgub, et Mõnede laevajuhtide kutseõiguse seaduse alusel võivad laevajuhikutse saada need isikud, kes 1. jaanuarini 1928 sõitnud masinajõuga liikuvatel reisijate- või prahilaevadel sisevetel tekimehena vähemalt 42 kuud ja laevajuhina vähemalt 36 kuud, ning tüürimehe kutse need, kes sama ajani samadel laevadel sõitnud tekimehena vähemalt 42 kuud ja tüürimehena 36 kuud. Kaubalaeva tekijuht- ja meeskonna sõidu seaduse (RT 115 — 1927) § 23 järgi iga kõrgem kutsejärg annab kõigi madalamate järkude õigused. Selle alusel võib isikule, kes sisevetel 36 kuud sõitnud osalt tüürimehena ja osalt laevajuhina, laevajuhi kui kõrgema astme sõit saada arvatud tüürimehena sõidetud aja hulka. Kuid et laevajuhi kutsetunnistuse väljaandmisel tuleks arvesse võtta ka tüürimehena sõidetud aeg, s.o. madalama astme sõidud, seda ei ole seaduses ette nähtud. Kui seadusandja oleks tahtnud ka tüürimehe sõituse arvesse võtta laevajuhi kutsetunnistuse andmisel, siis oleks ta oma taht seaduses selgesti väljendanud.

(Rkha toim. nr. 728 II — 1933.)

M. T.

Tsiviilosakond.

Kas saab kinnistusmaksu arvutamisel aluseks võtta Pärandusm. seaduse § 31 p. 5 ette nähtud varanduse kasutoovuse hindamist riigi-kinnisvaramaksu võtmiseks linnades ja alevites asetsevalt kinnisvaradelt, kui see hindamine on toimunud ajajärgu kohta enne kinnisvara võõrandamist ja kui kinnisvara võõrandamisakti sõlmi-

mise ajal selle hindamise alusel riigimaksu kinnisvaralt enam ei võeta?

Riigikohus leidis, et sellele küsimusele tuleb vastata eitavalt. On üldtunnustatud juriidiline põhimõte, et seadused lõivude ja maksude võtmiseks kodanikkude varandusilt riigi sissetulekuteks ei salli laiendavat tõlgendamist; säärased seadused, määrates maksustamisese-meid, maksumääri ja maksuvõtmise korda, kuuluvad kohaldamisele ainult selles ulatuses ja neis piires, mis neis seadusis enestes selgelt ja täpsalt on kindlaks määratud (vt. Vene Sen. I ja kass. dep. üldkogu otsus 1889/35, 1895/23, 1904/4 ja TKD otsused 1889/95, 1893/40, 1907/24, 1913/51). Järelikult ka Kinnistuse, s. § 256 ja Päranduse, s. § 31 ei salli laiendavat tõlgendamist. Kui võtta Päranduse, s. § 31 p. 5 ette nähtud riigi kinnisvarade maks linnas asetsevalt kinnisvaradelt (Otsemaksude seadus, VSK V k., 1914. a. väljaanne, §§ 122—192), siis selgub, et see maks määratakse kindlaks kinnisvara keskmise kasutoovuse alusel 5 a. jooksul enne hindamise toimetamist (§§ 125—128 jj.) ja selle alusel toimub riigimaksu võtmine kinnisvaradelt 5 aasta jooksul (§ 132), mis algab peale hindamist. Seega on väljaspool kahtlust, et selle seaduse alusel tehtud kinnisvarade kasutoovuse hindamine on kehtiv ainult selle ajajärgu kohta, millal selle alusel võetakse riigi-kinnisvaramaksu, s. o. Otsemaksude sead, § 132 ette nähtud 5 aasta jooksul. Pole aga hiljemini uut hindamist selle maksu arvutamiseks toimetatud ja langeb seetõttu ka alus ära seda maksu võtta, siis ei saa säärast omal ajal olnud, aga hiljemini oma kehtivuse kaotanud hindamist aluseks võtta ka kinnisvara seadusliku hinna määramisel kinnistuslõivu arvutamisel, sest kinnisvara kasutoovus võib vahepeal muutunud olla koguni teissuguseks kui see oli omal ajal toimunud hindade järgi. Meil Eestis võeti riigi-kinnisvaramaksu linnades ja alevites asetsevalt kinnisvaradelt (Otsemaksude seadus, 1914. a. väljaanne, §§ 122—192) ajajärgul 1917.—1921. a. Seda maksu võeti veel 1922. a. endise hindamise järgi (RT 56—1921 avaldatud Vabariigi Valitsuse määrus). Hiljemini pole aga neid kinnisvaru seaduses ette nähtud korras hinnatud ja järelikult mainitud maksu neilt ka määratud.

(Rkht toim. nr. 683 — 1933.)

Millistel alustel peab kohus pärandusmaksu arvutamisel pärandist maha arvama pärandijätja matmiskulud?

Pärandusmaksu seaduse § 9 p. b määrab, et pärandusmaksu alla kuuluvast pärandustombust tuleb maha arvata pärandijätja matmiskulud. Samasisuline määrus leidis juba veneaegses lõivude seaduses (§ 213 p. 2); kuid viimases ei sisaldunud, samuti kui Eestis kehtivas. Pärandusmaksu seaduses ei sisaldu määrust mainitud kulude sum-ruse kindlaksmääramise korra kohta. Neil tingimustel oli Vene Senati

tsiviilkassatsiooni departemang sunnitud asuma Lõivude seaduse § 213 p. 2 tõsise mõtte selitamisele selle tõlgendamise teel ühenduses sama seaduse § 212 lisa p. 5 määrusega. Lähtudes viimasest, mille järgi kohus oli kohustatud võetava pärandusmaksu kindlaksmääramiseks pärija poolt esitatud ja tarbe korral dokumentidega tõestatud teadaande põhjal, oli senat oma otsustes 1906. a. nr. 53 ja 65 seletanud, et sel korral, kui pärija poolt on esitatud tõendid matmiskulude suuruse kohta, tuleb need kulud maha arvata pärandvara väärtusest dokumentaalselt tõestatud summa suuruses. — Ei ole aga pärija esitanud tõendusi selle kohta, et pärandijätja matmiskulud on tema poolt kantud teadaandes tähendatud määral, siis võib kohus ilma Lõivude seaduse § 213 p. 2 rikkumiseta ülesantud summa maha arvata üksnes siis, kui ta, — arvestades pärandijätja varanduslikku ja seltskondlikku seisukorda ning kohalikke kombeid —, järeldusele jõuab, et teadaandes tähendatud matmiskulude summa ei ole liialdatud ja seepärast ei nõua tõestamist vastavate tõendite esitamisega. Puudub aga kohtul asjaolude kohaselt võimalus veendumusele jõuda, et pärija poolt ülesantud matmiskulude summa liialdatud ei ole, siis peab ta pärijale tähtaja määrama vastavate tõendite esitamiseks ning alles selle mittetäitmise korral pärija poolt võib ta matmiskulud maha arvata jätta.

Et veneaegse Lõivude seaduse § 212 lisa p. 5 kõigiti vastab Eestis kehtiva Pärandusmaksu seaduse § 16 määrusele, mille järgi kohus arvab pärandusmaksu summa välja asjas esitatud „andmete ja tarviliisel korral juurdenõutavate lisateadete põhjal“, on eeltoodud Vene Senati seletus TKS § 815 jõul ka praegu veel kohaldatav ning Riigikohus ei leia mõjuvat põhjust sellest loobuda.

(RkhT toim. nr. 844 — 1933.)

Kas kinnistusjaoskonna ülem peab vastavate kinnistuspalvete lahendamisel ameti poolest selle järele valvama, et kruntide tükeldamisel uuteks kinnistusühikuiks linnaehitus-raioones oleksid täidetud vastavad linnasundmäärused, mis välja antud Linnaseaduse § 108 p. 3 alusel?

Vastus: jaatav.

Linnaseaduse § 108 p. 3 (VSKK 1917. a. nr. 157, art. 869) määrab, et linnavolikogul on õigus anda sundmäärusi eraehitiste püstitamise kohta, eramaa-alade tükeldamise kohta väikesteks kruntideks ja ehitiste asutamise kohta neile kruntidele linna administratiivpiires. Selle seaduse põhjal võttis Tallinna linnavolikogu vastu ehitusmääruse, mis on avaldatud RT nr. 59 — 1932. a. 29. juulil ja mis hakkas kehtima kaks nädalat peale tema avaldamist „Riigi Teatajas“.

Selle määruse § 32 korraldab, et Tallinna ehitusraioones võib tükeldada maad kruntidesse tingimusel, et uutel kruntidel oleksid

selles määruses ette nähtud suurus ja mõõtmed ning et seal asetsevad hooned uute kruntide suhtes vastaksid nõudeile, mis ette nähtud selles määruses krundi täisehitamise ulatuse, õuede, kujade, läbisõitute ja juurdepääsu kohta. Sama määruse § 32 kirjutab ette minimaalse krundi külgede pikkuse vastu tänavaid ja avalikke platse. § 14 fikseerib kindlad normid, mis määral võib krundi pindala täis ehitada. § 1 p. 13 järgi võib Tallinna linna administratiivpiirkonnas maa-alasid hoonestamise otstarbeks tükeldada ainult sama linnavalitsuse loal. Neist sundmääruse normest, seoses §§ 32 ja 14 eeskirjadega, järgneb, et Tallinna linna administratiivpiirkonnas uute kruntide eraldamine maa-aladest võib toimuda ainult Tallinna linnavalitsuse loaga ja selle asjaolu tõsitamine, et eraldatavad krundid oma suuruse, mõõtmete, asetuse ning täisehitamise poolest vastavad ehitusmääruses üles seatud tingimusile, kuulub samuti sama linnavalitsuse võimkonda. Et Linnaseaduse § 108 p. 3 põhjal linnavolikogu võimkonda kuulub maa-alade tükeldamist linna piires vastavate määruste andmisega korraldada ning selliseid sundmäärusi linnavolikogud annavad üldistes linna heaolu korraldamise huves avaliku võimuna, siis on kinnistusjaoskonna ülem Not. sead. §§ 340, 352 põhjal ameti poolest kohustatud selle järele valvama, et uute kruntide eraldamisel iseseisvaiks hüpoteegiühikuiks oleks toimitud linna sundmääruste kohaselt ning et see olu oleks tõsitatud vastava linnavalitsuse poolt välja antud dokumendi esitamisega kinnistuspalve juures. Puudub aga säärane avaliku õiguse alusel nõutav dokument, siis ei või kinnistusjaoskonna ülem rahuldada palvet uue hüpoteegiühiku sissekandmise üle kinnistusraamatuisse.

(RkhT toim. nr. 922 — 1933.)

Kas meil kehtiv eraõigus (BES §§ 682—699) võimaldab rikutud valdust endistada ka vallasvara suhtes?

See küsimus on tekitanud vaidlust meie eraõiguse teoreetiliste uurijate vahel ja kohtupraktises, eriti ka enne 1889. a. kohtureformi teotsenud Balti kohtuis on see küsimus leidnud mitmesugust lahendamist. Nii arvab prof. Erdmann (System, I, lk. 289), et BES § 693 ja eriti selle all toodud allikad, peaaesjalikult vana Kuramaa protsessiõigus, ei jätvat kahtlust, et BES järgi valduse kaitse nõue (*Spolienklage*) on võimalik ainult kinnisvara ja kinnisvara juurde kuuluvate asjaõiguste suhtes (*jus in re queadam immobili*). Samale seisukohale on asunud ka Riia raekohus oma otsuses 8. okt. 1882. a. (toodud Zwingmanni kogus, VII k., nr. 1255 all). Kuid samal ajal on alamad kohtud asunud vastupidisel seisukohal ja on lubanud valduse endistamist ka vallasvara suhtes (vt. Zwingmanni kogu, V k., nr. 708 ja 709 sub I) ja Zwingmann ise, nagu näha tema järelmärkusest: eespoolmainitud Riia raekohtu otsusele (VII k., lk. 52—53), pooldab sama seisukohta, leides, et vastuolu BES §§ 691 ja 697 vahel § 693-ga

on seletatav § 693 ebaõnnestunud redaktsiooniga, kus sõna „eines Immobils“ (kinnisvara) tuleks asendada sõnaga „einer Sache“ (asi). Kui ka täiesti välja jätta seadusest mainitud § 693, siis §§ 681, 682, 694 — 896 ühisest mõttest järgnevat ikkagi samane õiguslik põhimõte, mis väljendub § 693, nimelt, et kohus peab endistama iga suguse rikutud valduse, sõltumata sellest, et valduse rikkuja on valmis tõendama omandiõigust valdusest ära kistud asja suhtes. Seepärast, kui lubada kaitset ainult kinnisvara valdusele ja keelata seda vallasvara suhtes, siis see tähendaks keelduda valduse kaitsest sead, kus seda kõige rohkem on tarvis. — Tuleb veel tähendada, et meil 1920. aastani kehtinud Liivimaa 1860. a. Talurahvaseadus (§ 927) nägi otseselt ette valduse kaitset nii vallas- kui kinnisvara suhtes. Samuti Saksa üldõiguses pole see küsimus äratanud kahtlust (vt. Dernburg, Pandekten, I k., 2. osas, 6. tr., lk. 49; Windscheid, Lehrbuch des Pandektenrechts, I k., 7. tr., lk. 477). Vastavalt sellele ka Saksa BGB § 861 lubab valduse kaitset (*Besitzklage*) nii vallas- kui kinnisvara suhtes, samuti ka Šveitsi 1907. a. tsiviilseadustik (§§ 927, 928).

Kui pöörduda BES normide juurde, siis Rõigikohtu arvates ei saa ka nende järgi takistust olla leida kaitset rikutud valduse endistamiseks ka vallasvara suhtes. BES § 629 määritleb valdust kui vastava õiguse põhjal asja tõelist enda käes pidamist (*Besitz ist jede einem Rechte entsprechende tatsächliche Herrschaft*). Sama seaduse §§ 624, 637 ja 649 põhjal võivad valduse esemeks olla nii kehalised asjad kui ka õigused. Meie seadus (BES §§ 529 ja 530) mõistab kehaliste asjade all nii vallas- kui ka kinnisvara. Järelikult võivad valduse esemeks seepärast olla niihästi kinnisvarad kui ka vallasvarana esinevad asjad. BES § 682 põhjal on iga valdus seaduse erilise kaitse all. Sama seaduse § 681 põhjal valdusest tekkivate õiguste sisuks on just kaitseda ja hoida valdust ja endistada seda rikkumise korral. Et § 661 p. 1 põhjal valdus vallasvara suhtes võib kustuda selle läbi, kui teine isik selle kisub enda kätte, siis ei peaks mainitud §§ 681 ja 682, kui ka 684, 685, 686, 689, 691 ja 697, kus igal pool on jutt iga suguse asja (BES § 529) valdusest, ühine mõte kahtlust äratama, et meie eraseaduse eesmärk on kaitseda iga sugust valdust ja et isikul, kes omast valdusest on välja tõrjutud ebaseaduslikult, on õigus nõuda kohtulikku kaitset valduse endistamiseks. Seda seisukohta ei kõiguta millegagi BES § 693 ja TKS § 1807, kus eriti rõhutatakse kinnisvara ja selle kohta käivate õiguste valdust, kuid kus millegagi pole väljendatud, et vallasvara valdajal poleks õigust otsida kaitset kohtult. Just selle vastu TKS § 1806 p. 2, kus on määratud rikutud valduse endistamise allumuse rahukohtunikule, juhatab BES §§ 682—699 juurde, kus jutt on üldse iga suguse valduse kaitsemisest. Järelikult BES sissejuhatuse art. XX põhjal tuleb selle seaduse § 693 tõlgendada

selles mõttes, et see § sisaldab ainult erinormi kinnisvara suhtes, kuid ei tühista millegagi sama seaduse §§ 681, 682, 694 — 696 norme, mis korraldavad kaitset igasuguse asja (BES §§ 529, 530) valdusele. Et valduse kaitse on tarvilik ka vallasvara suhtes, seda näitavad tegeliku elu nähtused küllalt veenvalt, mispärast seda kõik uuemad seadustikud korraldavad kui hädavajalikku juriidilist instituuti. Vastasel korral, s. o. kui keelata vallasvara valdajale kaitset tema valduse rikkuja vastu ja sundida teda kaitset otsima omandiõiguse hagi tõstmisega, satuksid vallasvara valdajad võimatusse seisukorda, sest omandiõiguse tõendamine tihti poleks kerge, nõuaks aega ja võimaldaks seega pahausulist valduse rikkujat, s. o. vallasasja enda kätte kiskujat pikema aja jooksul asja enda käes pidada ja seda kasustada. Säärast ebaõiglast olukorda võimaldada aga pole eraõiguse eesmärgiks ja seda ei luba BES §§ 682 ja 681 reeglid.

Neil kaalutlusil jõudis Riigikohus seisukohale, et meil kehtivad eraõiguse protsessi normid ei takista taotella valduse endistamist ka vallasvara suhtes.

(Rkht toim. nr. 947 — 1933.)

Kas abielumees, kelle valitsemisel, valdamisel ja kasustamisel on Läävima maaõiguse järgi abielunaise poolt abiellu toodud vara (BES §§ 12, 13, 41), on õigustatud nõudma selle vara kohta valduse endistamist, kui see tema valdusest omavoliliselt on ära võetud temast lahuse elava abielunaise poolt?

Sellele küsimusele tuleb vastata jaatavalt. Seaduse eeldusel (BES § 10) mehe valitsemine, valdamine ning kasustamine naise poolt abiellu toodud vara suhtes tekib abielu sõlmimise momendist ja kestab abielu lõpuni, olgu siis, et mees kuulutatakse maksujõuetuks (BES §§ 47 ja 59). Naise enese õigused selle vara suhtes abielu kestel, peale §§ 47 ja 52 ette nähtud erandite, jäävad abielu kestel tegevusetu. Mees peab selle vara valitsemisel kohaldama kõiki abinõusid, et hoida seda vara, samuti peab ta selle vara kaitseks nii kohtus kui ka mujal naise erilise volitusega välja astuma (BES § 42). Et abielurahva elukoha määrab mees ja abikaasad peavad koos elama (BES §§ 7 ja 8), siis määrab mees järelikult ka selle koha, kus peab asetsema see abieluline vallasvara, eriti ka naise poolt abiellu toodud vara, mis on mehe kasustamisel, valdamisel ja valitsemisel. Järelikult, kui naine selle vara omavoliliselt mehe korterist on ära viinud ja seega mehe valdusest selle ära võtnud, siis on mehel õigus nõuda, et tema rikutud valdus selle vara suhtes endistataks. Kui asuda vastupidisele seisukohale, siis võiks naine alati ükskõlgselt lõpetada abielumehele kuuluvat abielurahva valitsemise ja valdamise õiguse, kuid see seisaks paratamatus vastuolus BES §§ 12, 41 ja 53 väljendatud põhimõtetega.

(Rkht toim. nr. 947 — 1933.)

T. G.

Vastutav toimetaja: F. Karlson. Väljaandja: Tartu Õigusteadlaste Selts.

K. Mattieseni trükikoda O./Ü., Tartu, 1933.

Kas vallaalgkooli juhataja on kohustatud võõra valla laste vastuvõtmisest vastavale vallavalitsusele teatama?	472
Kas maavolikogul on õigus valla palgatud ametnikkude teenistuskohuseid määrata ja üles seada tingimusi, millele peaksid palgatud ametnikud vastama?	472
Kas notar peab kandma ka trahve oma asetäitja Tempelmaksuseaduse rikkumise eest?	473
Kas vallaalgkooli õppenõukogu otsuseid kooliruumide jaotamise küsimustes võib vallavolikogu muuta?	473
Kas õppejõudude eritasusid saab lugeda Riigiteenistuse seaduse § 15 ette nähtud seadusega kindlaks määratud tasu hulka?	474
Kas alev on kohustatud osa võtma vastavalt elanikkude arvule maakonna haigemaja peale langevate tervishoiukulude kandmisest?	474
Kas kohtulõivu puudumine võib adm. kaebuse tagasisaatmise põhjuseks olla?	475
Kas laevajuhi kutsetunnistuse väljaandmisel tuleb arvesse võtta ka tüürimehena sõidetud aeg?	475

T s i v i i l o s a k o n d :

Kas saab kinnistusmaksu arvutamisel aluseks võtta Pärandusm. seaduse § 31 p. 5 ette nähtud varanduse kasutoovuse hindamist riigi-kinnisvaramaksu võtmiseks linnades ja alevites asetsevvalt kinnisvaradelt, kui see hindamine on toimunud ajajärgu kohta enne kinnisvara võõrandamist ja kui kinnisvara võõrandamisakti sõlmimise ajal selle hindamise alusel riigimaksu kinnisvaralt enam ei võeta?	476
Millistel alustel peab kohus pärandusmaksu arvutamisel pärandist maha arvama pärandijätja matmiskulud?	476
Kas kinnistusjaoskonna ülem peab vastavate kinnistuspalvete lahendamisel ameti poolest selle järele valvama, et kruntide tükeldamisel uuteks kinnistusühikuiks linnaehitus-raioones oleksid täidetud vastavad linnasundmäärused, mis välja antud Linnaseaduse § 108 p. 3 alusel?	477
Kas meil kehtiv eraõigus (BES §§ 682—699) võimaldab rikutud valdust endistada ka vallasvara suhtes?	478
Kas abielumees, kelle valitsemisel, valdamisel ja kasustamisel on Liivimaa maaõiguse järgi abielunaise poolt abiellu toodud vara (BES §§ 12, 13, 41), on õigustatud nõudma selle vara kohta valduse endistamist, kui see tema valdusest omavoliliselt on ära võetud temast lahus elava abielunaise poolt?	480

L i s a :

Rkh. 1931. a. otsuseid	lk. 145—163
----------------------------------	-------------

1934. a. ilmub juriidiline ajakiri

„ÕIGUS“

viieteistkümnendat aastat.

TOIMETUS:

R. Rägo (peatoimetaja), E. Ein, K. Grau, T. Grünthal, A.-T. Kliimann, H. Kristal, E. Maddison, A. Palvadre, K. Parts, J. Uluots, A. Mägi (toimetuse sekretär).

Sisuks juriidilised artiklid, kodu- ja välismaa seadusandluse ülevaade, kodu- ja välismaa kohtute tegelus; eriti rõhutatakse Riigikohtu tegeluse käsitlemist.

Lisana annab „Õigus“ Riigikohtu 1932. a. ja 1933. a. otsuseid.

Lähemateks kaastöölisteks on Tartu ülikooli õigusteaduskonna õppejõud, riigikohtunikud, vanemad kohtutegelased jne.

**Aasta jooksul ilmub 10 numbrit.
Numbri suurus ühes lisaga 48—64 lk.**

Tellimishind: 7 krooni aastas, üksiknumber 75 s.

On veel saadaval ajakirja kõik eelmised aastakäigud (1920. a. — 1933. a. ühes lisadega) hinnaga kr. 73.50. Üsikaastakäike ühes vastavate lisadega on saadaval hinnaga: 1920. a. — kr. 1.50; 1921. a. — kr. 3; 1922. a. nr. nr. 5—8 — kr. 4; 1923. ja 1924. a. à kr. 4; 1925., 1926., 1927. ja 1928. a. à kr. 4.50; 1929., 1930., 1931., 1932. ja 1933. a. à kr. 7.

Toimetuse ja talituse aadress: **Tartu, Aia tän. nr. 35, telefon nr. 81.**

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised.

Hind 75 senti.